

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

”Skuggan av en chans...”

En kvalitativ studie om arbetslinjen, utifrån ett socialsekreterarperspektiv

SQ1562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp
Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits

C-uppsats

2011-11-29

Författare

Horacio Clemente

Niclas Augustin

Handledare

Leila Billquist

Sammanfattning

- Titel** ”Skuggan av en chans...” – En kvalitativ studie om arbetslinjen, utifrån ett socialsekreterareperspektiv.
- Författare** Horacio Clemente och Niclas Augustin.
- Nyckelord** arbetslinjen, den nya arbetslinjen, socialsekreterare, arbetsmarknad

I denna studie undersöks hur socialsekreterare tolkar och arbetar utifrån begreppet arbetslinjen. Arbetslinjen är ett aktuellt begrepp som har haft olika betydelse beroende på konjunktur och politisk kontext. Ett syfte med studien har varit att undersöka om arbetslinjen kommer i konflikt med det sociala arbetet som genomförs på socialkontoren. Kan alla människor verkligen leva upp till kraven från den nya arbetslinjen är en fråga som genomsyrar arbetet. Sedan den ekonomiska krisen som startade 1991 har den svenska arbetsmarknaden genomgått en stor förändring, mot en konstant hög arbetslöshetsnivå, som i sin tur ställt allt högre krav på de olika sociala försäkringarna. Arbetslinjens fokus har ändrats från att vara systeminriktat till att fokusera på individen. Kraven på Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och kommunernas Socialtjänster har ökat och ansvarsfördelningen är inte helt tydlig. Det har resulterat i den nya arbetslinjen. Vi valde att genomföra en kvalitativ studie. Vi intervjuade sex socialsekreterare från två kommuner i Sverige som samtliga arbetar med försörjningsstöd. Denna insamlade empiri samt tidigare forskning inom området ligger till grund för vår analys. Vår teoretiska referensram utgick från Michael Lipskys teori om gräsrotsbyråkrati samt Jürgen Habermas teori om systemet och livsvärlden. Vi hade inte som syfte att göra några jämförelser mellan de olika socialkontoren, men man kan ändå se att de valt att organisera sig på olika sätt. Vidare kunde vi se att samtliga intervjuade socialsekreterare var överens om att arbetslinjen är positiv för klienten, om möjligheten till individuella undantag får finnas kvar.

Abstract

Title ”Skuggan av en chans...” – En kvalitativ studie om arbetslinjen, utifrån ett socialsekreterareperspektiv.

Authors Horacio Clemente and Niclas Augustin

Keywords workfare, the new workfare, social secretary, labour market

In this study we analyse how the social worker interprets and works in regard to the workfare concept. Workfare is a recent concept that has had different meanings depending on the economy and political context. One purpose of this study has been to investigate whether workfare principles comes into conflict with the social work carried out by the social agencies. Can everybody really live up to the demands of the new workfare? This is an issue that pervades this study. Since the economic crisis that started in 1991, the Swedish labour market has undergone a major change, to a constant high level of unemployment, which in turn has increased the demands on the various social insurance schemes. Work principle has changed focus from being system-oriented to focus on the individual. The requirements on the Social Insurance office (Försäkringskassan), the Employment service (Arbetsförmedlingen) and the local Social Services (Socialkontor) have increased and the allocation of responsibilities are not entirely clear. This has resulted in the new workfare. We chose to conduct a qualitative study. We interviewed six social workers from two municipalities in Sweden, all engaged in welfare support. The collected empirical data and previous research in this area is the basis for our analysis. Our theoretical framework was based on Michael Lipsky's Street-level bureaucracy and Jürgen Habermas' theory of the life world and the system. Our objective has not been to make a comparisons between the various social agencies, but we could still see that they have chosen to organise themselves in different ways. Furthermore, we saw that all interviewed social workers agree with the fact that the workfare policies are positive for the client, if the possibility of individual exceptions may exist.

Innehåll

Innehåll	4
Förord.....	1
1. Inledning	2
1.1. Val av undersökningsområde	2
1.2. Syfte och frågeställning	2
1.3. Begreppsförklaringar	3
2. Forskningsläget	4
2.1. En historisk tillbakablick på arbetslinjen	4
2.2. Den ekonomiska krisen under 1990-talet	8
3. Uppfattningar om arbetslinjen från Statsministern och andra verksamma inom olika samhällssektorer.....	10
4. Teori.....	12
4.1. Systemet och livsvärlden	12
4.2. Gräsrotsbyråkrati	14
5. Metod	15
5.1. Urval	16
5.2. Bortfall.....	16
5.3. Intervjuguide och intervjuförfarande.....	17
5.4. Bearbetning och analys.....	18
5.5. Etik	19
5.6. Reliabilitet, validitet och generalisering.....	20
5.7. Litteratursökning	20
6. Socialtjänstens verksamhet	21

6.1. Aktuella enheters organisationsstruktur	22
6.2. Enhet 1	22
6.3. Enhet 2	22
6.4. Var kommer uppdraget ifrån?	23
7. Resultat och analys	24
7.1. Socialt arbete	25
7.1.1. Vad är din definition av socialt arbete? Anser du att ditt arbete som ekonomisk biståndshandläggare är socialt arbete?	25
7.2. Arbetslinjen	26
7.2.1. Vad är din definition av arbetslinjen?	26
7.2.2. Anser du dig vara styrd av arbetslinjens riktlinjer?	27
7.2.3. Hur ser ditt uppdrag ut beträffande arbetslinjen riktlinjer?	28
7.2.4. Vilka verktyg förfogar du över för att implementera arbetslinjens krav?	29
7.2.5. Hur ser ditt handlingsutrymme ut?	30
7.2.6. Vad är bra respektive dåligt med arbetslinjen?	31
7.2.7. Upplever du att det finns en konflikt mellan arbetslinjen och socialt arbete?	32
7.3. Arbetslinjens påverkan på yrkesrollen	33
7.3.1. Upplever du att det skett en förflyttning av ansvar från Försäkringskassa och Arbetsförmedlingen till socialtjänsten avseende arbetslinjen?	33
7.3.2. Ställs det för låga eller för höga krav på klienten idag samt hur uppfattar du att klienten ställer sig till kravet om motprestation?	34
8. Slutsats	36
8.1. Förslag till vidare forskning	37
9. Litteraturhänvisning	38
9.1. Litteratur:	38

9.2. Artiklar:	39
9.3. Rapporter:	39
9.4. TV, Media och annat:	40
10. Bilagor	41
10.1. Presentationsbrev	41
10.2. Intervjuguide.....	42

Förord

Vi vill tacka samtliga som hjälp oss genomföra denna kandidatuppsats med inriktning mot socialt arbete under hösten 2011. Vi är extra tacksamma mot våra informanter som frikostigt delade med sig av sin tid och erfarenhet. Ett särskilt tack går även till vår handledare Leila Billquist som vi har haft ett flertal intressanta diskussioner med. Tack för att vi slapp tolka dina ord.

Göteborg hösten 2011
Horacio Clemente och Niclas Augustin

1. Inledning

Vi har under vår studietid blivit mer och mer intresserade av den relativa fattigdomsfrågan. Vår praktikperiod genomfördes på socialkontor med inriktning mot myndighetsutövning som sedan resulterade i att vi båda jobbade med försörjningsstöd under sommaren 2011. Vi har länge varit intresserade av arbetsmarknadspolitiska frågor och har bland annat följt debatten i media. Inom ramen av socionomprogrammet har vi fått ytterligare fördjupad kunskap om de krafter och förutsättningar som styr samhället. När det blev dags att välja område till kandidatuppsatsen var vi båda intresserade av att forska om något inom myndighetsutövning. Efter tre till fyra olika förslag kom plötsligt begreppet arbetslinjen upp. Det svåraste momentet var därmed löst. När vi diskuterade val av uppsatsämne pratade vi om begreppet arbetslinjen med våra kurskamrater, vilket ibland resulterade i starka reaktioner. Begreppet har de senaste åren varit starkt förknippat med Moderaterna och övriga partier i alliansregeringen. Efter att ha sökt efter tidigare forskning kom vi fram till att avgränsa undersökningen till ett socialhandläggarperspektiv. Vi vill genom den här studien belysa att arbetslinjen egentligen är en grundprincip som hela vår arbetsmarknads- och sociala politik har grundats på det senaste seklet.

1.1. Val av undersökningsområde

Vi har valt att avgränsa vår studie till ungdomar på grund av svårigheter att överblicka den mångfacetterade klientgrupp som uppsöker socialtjänsten samt att vi genom vår förkunskap uppfattade att ungdomar är en prioriterad grupp i sammanhanget. Vi valde att intervjua socialsekreterare utifrån deras roll som gräsrotsbyråkrater i en kommunal verksamhet. Socialsekreterarna valdes utifrån deras kunskap om ämnet då de i sitt yrkesutövande som handläggare inom ekonomiskt bistånd dagligen berörs av frågan. I tidigare studier har arbetslinjen belysts utifrån hur gräsrotsbyråkrater arbetar på statlig- och landstingsnivå som till exempel Hassan och Skotte (2010). Vi valde att göra en geografisk avgränsning till Västra Götalandsregionen på grund av praktiska skäl såsom tid och ekonomi.

1.2. Syfte och frågeställning

Syftet är att undersöka hur socialsekreterare med inriktning mot ungdomar tolkar och arbetar utefter arbetslinjens incitament samt om de upplever att det finns en konflikt mellan arbetslinjebegreppet och deras tolkning av socialt arbete.

Det problem vi valde att undersöka är hur det politiska begreppet arbetslinjen implementeras i praxis mot ungdomar aktuella inom försörjningsstöd i

socialtjänsten. Ett annat skäl till att vi valde detta ämne är att vi upplever ansvarsfördelningen mellan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och Socialtjänsten som otydlig. De olika samverkande myndigheters regelverk kommer även ibland i konflikt med varandra. Detta resulterade i följande frågeställningar:

Hur definierar socialsekreterarna begreppen socialt arbete samt arbetslinjen, och om de anser att det finns en konflikt dem emellan? En annan fråga är hur den nya arbetslinjen påverkar den enskilde socialsekreterarens handlingsutrymme i sin yrkesutövning. Vidare har vi varit intresserade av hur våra respondenter ser på möjligheten att kunna ställa motprestationskrav på de klienter som ansöker om ekonomiskt bistånd, samt hur de uppfattar att deras klienter ser på densamma.

1.3. Begreppsförklaringar

Vi presenterar här de två huvudbegreppen som är dominerande i denna studie. Vidare tillkommer fler begrepp, men dessa förklarar vi löpande i texten.

Arbetslinjen	”En huvudprincip i svensk arbetsmarknads- och socialpolitik som innebär att man i första hand ska erbjuda arbete eller utbildning i stället för understöd eller bidrag till dem som blivit arbetslösa.” (www.ne.se).
Socialt arbete	”Organiserad verksamhet som med fokus på svaga samhällskategorier har till syfte att förhindra att samhällsförändringar och andra förhållanden får förtryckande eller på andra sätt problemskapande sociala eller psykosociala konsekvenser för grupper eller individer. Vid universitet och socialhögskolor bedrivs forskning i ämnet socialt arbete samt yrkesutbildning till socionom och vidareutbildning till magisterexamen i socialt arbete. I det sociala arbetet som praktisk verksamhet är utredningsverksamhet och metodutveckling framträdande, särskilt inom socialtjänsten. Socialt arbete är ett vitt begrepp med verksamhet bedriven av olika yrkeskategorier och av volontärer i frivilligorganisationer, inom flera samhällssektorer, främst socialtjänsten, kriminalvården och psykiatrin.” (www.ne.se)

2. Forskningsläget

Vi har valt att kombinera tidigare forskning med en historisk genomgång av begreppet arbetslinjen utifrån hur aktuell forskning har valt att tolka begreppet samt hur inställningen till begreppet debatteras i dagsläget. Ett syfte är att ge en större överblick av begreppet arbetslinjens olika betydelser. Vi använder oss främst av svensk forskning då vårt arbete är inriktad mot den svenska arbetsmarknadspolitiken.

2.1. En historisk tillbakablick på arbetslinjen

Arbetslinjen är ett kvasitranscendentalt begrepp vilket innebär att det finns flera olika sätt att använda eller tolka begreppet. Vi kommer här försöka ge en historisk bild över hur begreppet har använts av media och politiker under föregående sekel. Vi vill också belysa att begreppet speglar den rådande norm som finns i samhället avseende rätten till självförsörjning eller under vissa perioder kravet på att anpassas och bidra till det offentliga systemet.

Det finns i nationalekonomin två huvudprinciper när det gäller hur arbetslösa skall få sitt uppehälle. Sverige började redan under 1920- talet att gå från fattighjälpen till en arbetslinje som gick ut på att sysselsätta de arbetslösa i olika former av nödhjälpsarbeten. Det rörde sig ofta om att bygga vägar eller kanaler i kommunal eller statlig regi, men man erhöll en låg ersättning och den var kopplad till prestationen. Det var vid denna tid alltså ingen allmän offentlig försäkring som tog hand om de som ställdes utanför arbetsmarknaden (Junestav, 2007). I Storbritannien valde man under tjugotalet den andra principen som kallas passiv kontantstöd eller medborgarlön. Den går ut på att alla medborgare är berättigade till en ersättning vid arbetslöshet utan krav på motprestation (Ibid.). Den första statliga arbetslöshetsförsäkringen i Storbritannien skapades redan år 1911 (Eriksson, 2004), men då bör man komma ihåg att den industriella revolutionen påbörjades tidigare där än i Sverige. Det är två motstridiga principer som under 1920-talet kunde jämföras mot varandra. Den slutsats som drogs var att kontantstöd var en billigare och enklare princip. Dåvarande arbetslinje kostade mer att genomföra på grund utav bland annat byråkratiska organisationskostnader, men gav ur ett socialliberalt perspektiv sociala fördelar för både samhälle och individen (Eriksson, 2004). Utifrån ett humanistiskt perspektiv, som belyser människans olikhet och dess starka fria vilja, är det viktigt för individen att ha ett arbete. Individen behöver struktur, mening och ett socialt nätverk runt sig för att

må bra och kunna utvecklas till en självständig individ (Hallsten, 1998). Kostnaderna för arbetslinjen beräknades till tre gånger så stora om man såg till totalkostnaden jämfört med vad det kostade att ge bistånd till en arbetslös i Storbritannien utan motprestationskrav. De vägar som byggdes av arbetslösa kostade 27 kr per löpmeter mot 10 kr per löpmeter om det gjordes av privata entreprenörer (Unga, 1976). Grundtanken att det måste löna sig att lönearbeta jämfört med att få bidrag har dock båda ovanstående principer gemensamt redan vid seklets början (Eriksson, 2004). Samma tanke används flitigt av politiker från både vänstern och högern hundra år senare i syfte att vinna val.

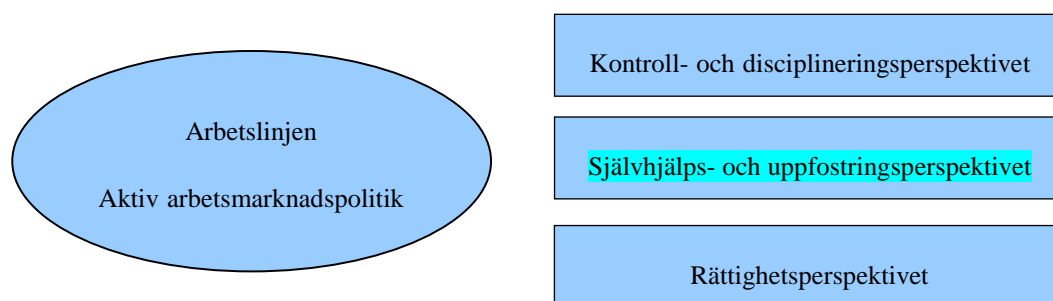
Begreppet arbetslinjen började användas på 1910-talet och det hänger ihop med att Västvärlden industrialiserades vid denna tidpunkt och vi gick från ett bondesamhälle utan någon egentlig arbetslöshet till ett samhälle där efterfrågan och tillgång på varor och tjänster blev avgörande för den ekonomiska utvecklingen. Det fick stora konsekvenser för mindre orter som ofta var beroende av en stor verksamhet om det den producerade inte längre efterfrågades. Detta ledde paradoxalt nog till att friska och arbetsförda personer inte hade något arbete att gå till. Paradoxen ligger i att om man var arbetslös fastän man var väl kapabel att utföra arbetsuppgifter, var man i Sverige, under 1800-talet, att betraktas som lösdrivare och lösdriveri var straffbart. Detta ledde till att nya lagar och normer (Andersson, 2010).

Malin Junestav (2004) har i sin avhandling beskrivit tre olika perspektiv på begreppet arbetslinjen som skildrar hur samhället ser på detsamma under olika tidsperioder. De tre perspektiven är kontroll- och disciplineringsperspektivet, självhjälps- och uppfostringsperspektivet och rättighetsperspektivet. *Kontroll- och disciplineringsperspektivet* går ut på att den arbetslöse har en skyldighet att försörja sig själv, sin familj och bidra till samhället. Det är lätt att se likheter med fattigvårdslagen som under 1800-talet speglade den norm som då var rådande, gällande bland annat lösdriveri. Arbetslöshet ses ur det här perspektivet som skadligt för individens moral. Nöd hjälpsarbeten i Sverige under 1920-talet är ett bra exempel på detta perspektiv, då hjälp erbjöds mot prestation. Vi kan i dagens debatt lätt känna igen detta perspektiv då man återigen börjar använda sig av bistånd mot olika aktiveringskrav (Socialförsäkringsutredningen, 2005). Det är en etablerad princip i USA där begreppet *workfare* länge använts för att belysa den enskildes moraliska skyldighet mot samhället (Junestav, 2004). I Sverige har våra olika myndigheter lagstadgad rätt att kräva motprestation av sina klienter genom Socialtjänstlag (2001:453).

Junestavs andra perspektiv, *självhjälps- och uppfostringsperspektivet*, går å ena sidan ut på att staten inte har någon skyldighet att hjälpa arbetslösa men å andra sidan hävdas reciprocitetsprincipen. Den principen går ut på att det finns ett oskrivet kontrakt mellan medborgaren och samhället som kan liknas vid relationen mellan en individ och ett försäkringsbolag. De individer som bidrar till samhället med sin arbetskraft och väljer att följa dess rådande regelverk kommer

också att ha möjlighet att utnyttja samhällets resurser när han/hon behöver det. För att få ett så bra samhälle som möjligt ingår en fostrings- och utbildningstanke i perspektivet som syftar till att göra individen följsamma arbetande individer som är till nytta för samhället (Junestav, 2004). Detta perspektiv tog över under 1930-talet i samband med den stora depressionen. Rätten till arbete drevs hårt av den tidens politiker och syftet var att alla skulle ha rätt att försörja sig själva. Ersättningsnivåerna för beredskapsjobben som introducerades istället för nödhjälpsarbetena var högre och vi fick i Sverige 1934 en frivillig statlig arbetsförsäkring som likt dagens fackliga A-kassa grundade sig på individens tidigare inkomst. Statens villkor för den fackliga arbetslöshetsförsäkringen gjorde det dock svårt för den anslutne medlemmen att utnyttja försäkringen, samt resulterade i låga ersättningsnivåer (Junestav, 2007).

Rättighetsperspektivet tar upp samhällets skyldighet att tillgodose medborgaren med möjligheter att försörja sig själv. Junestav menar att en förutsättning för att detta perspektiv ska vara möjligt är att det råder en låg arbetslöshet på den aktuella arbetsmarknaden. Finns det inga jobb på grund av för dålig efterfrågan eller allmänt dåliga tider är det svårt att hävda att alla ska ha rätt till ett lönearbete (Junestav, 2004). Kravet om att ha rätt till arbete formulerades redan av Marx, år 1848, och var en av det socialdemokratiska partiets viktigaste frågor i början av trettioalet när arbetslösheten i Sverige var över 20 procent bland de arbetsföra männen och samhället skapade klassklyftor genom att tvinga männen till dåligt betalda nödhjälpsarbeten som vi tidigare skrivit om (Junestav, 2004). I regeringsformens andra paragraf står det att det ”åligga det allmänna att trygga rätten till hälsa, arbete, bostad, och utbildning samt att verka för social omsorg och trygghet”. Detta synsätt på arbetslinjen drev frågan om individens rätt till valfrihet och deltagande i arbetslivet under de goda åren på 1960-, 70-, 80-talen. Man kallar även tiden för byggandet av välfärdsstaten.

Figur 1 (Andersson, 2007)

Att begreppet arbetslinjen är svårt att översätta rakt av är redan efter denna historiska bild lätt att se. Att begreppet används både av konservativa, liberala

samt socialistiska politiker med olika syn på arbetsmarknaden gör det ännu mer komplext.

Det finns även en diskussion om arbete är något positivt för individen eller något negativt som den helst undviker. Amartya Sen skriver att trots att vi i Västeuropa i regel, genom till exempel arbetslöshetsförsäkring, kompenseras vad beträffar inkomstförlusten finns där ändå en känsla av förlust. Sen skriver om förlust av arbetsmotivation, kvalifikationer och självförtroende. Studier visar även på en högre sjuklighet och dödlighet samt risk för separationer bland den grupp som inte befinner sig i arbetslivet. Sen hävdar att trots att inkomstskillnaderna i Västeuropa minskat genom utbyggnaden av generella välfärdssystem har ojämlikheten ökat på grund av de höga arbetslöshetsnivåerna. Det blir klassklyftor mellan de som har ett arbete och de som är tvungna att utnyttja de olika försäkringarna (Sen, 1999).

Det finns flera exempel på genomförda studier som visar på att även om arbetslösa kompenseras med samma ersättning som de hade när de arbetade, har de ett lägre välbefinnande än de som får ha kvar sitt arbete. Två exempel på detta är *Why are the Unemployed So Unhappy* (Winkelman, 1998) samt *Marienthalstudien* (Jahoda, 1992). *Marienthalstudien* visar att arbetslöshet kan ha negativa effekter för den arbetslösa individen. Studien visar att arbete ger individen en tidsstruktur, dagliga sociala kontakter med andra, ett deltagande i större sammanhang, en social status och identitet samt en regelbunden verksamhet. En anställning, praktik eller annan aktiv föreningsverksamhet uppfyller dessa krav (Ibid.). Detta motstrider en uppfattning om att arbetslösa har en bristande arbetsvilja eller att arbete är mot den mänskliga naturen som nationalekonomen Adam Smith ansåg (*Socialförsäkringsutredningen*, 2005). Synen på arbetslösas bristande arbetsvilja beskrivs även i en artikel av Åke Bergmark (1996). Artikelnen belyser allmänhetens syn på bidragstagare och allmänhetens uppfattning om bristerna i socialtjänstens arbetsmetoder och bristen på motprestationskrav. Vid artikelns skapande hade en kraftig ökning av socialbidragens kostnader skett samtidigt som kommunernas skatteintäkter minskat på grund av ökad arbetslöshetsnivå. Ökningen var mellan åren 1990-94, 80 procent (Ibid.).

Bergmark (1996) beskriver sex fundamentala incitament som bör tas i beaktning i arbetet med att anpassa den arbetslösa till arbete. De är följande: arbetsmarknadens generella krav på arbetskraft, arbetsmarknadens kvalifikationskrav, individens sociala situation, nationellt ursprung, den individuella motivationen samt förvärvshinder. Bergmark nämner således inte att kraven på individen skall sättas i fokus som den nya arbetslinjens incitament antyder. Bergmark menar även att det inte finns någon form av systematiska iakttagningar eller forskning som visar på att det finns någon motivationsproblematik, trots att det i den offentliga diskussionen som förs i media ofta kan framstå som så.

Tar man Marienthalstudiens resultat i beaktande så är socialbidragstagandet inte något som individen självmant väljer framför arbete. Denna tanke, att klienten väljer bistånd framför självförsörjning, saknar empiriskt stöd. Bergmark menar kritiskt att det är fel att tro att den arbetslöses motivation är den enda orsaken till bidragstagandet då arbetsmarknaden inte erbjuder arbetstillfällen i samma utsträckning som tidigare. Forskning visar på att graden av socialbidrag hänger ihop med utvecklingen av arbetsmarknaden samt socialförsäkringarnas utformning (Bergmark, 1996).

2.2. Den ekonomiska krisen under 1990-talet

1990-talets ekonomiska kris gör att kontroll- och disciplineringsperspektivet åter blir det dominerande gällande svensk arbetslinje. Två faktorer som påverkade förändringen var enligt Junestav (2007); Finansieringsproblem på grund av den ekonomiska krisen samt att den historiskt höga arbetslösheten medförde ett för högt tryck på de offentliga försäkringssystemen (Ibid.). Den nya arbetslinje som politikerna genomförde ändrade innebörden från individens rätt till arbete till individens skyldighet att arbeta. Innebörden är med andra ord att statens ansvar minskat och individens ökat. Detta kombinerades med att ersättningsnivåerna sänktes för att som i början av seklet visa på att arbete skall löna sig jämfört med att få bidrag från det allmänna. Politikerna ändrade även sitt mål från att arbeta mot arbetslöshet till att arbeta för sysselsättning (Junestav, 2007).

Landsorganisationens (LO) chefsekonom Dan Andersson har i en rapport tagit upp samhällets medikalisering av den arbetslöse. Han håller med Malin Junestav om att istället för att erbjuda den arbetslöse bra arbetsvillkor inriktar sig, efter valet 2006, arbetsmarknadspolitiken på att framställa individens beteende som sjukligt. Han menar att åtgärder sätts in för att anpassa och kontrollera individens beteende istället för att skapa en bra arbetsmarknad. I rapporten dras även paralleller med det brittiska systemet, som vi redovisade ovan, som bygger på låga ersättningsnivåer kombinerat med kontroll av individen (Andersson, 2007).

Utvecklingsgarantin (UGA) eller Ungdomsgarantin, som den även kallas för av de som vi intervjuade, är en reform som introducerades i januari 1998 och i linje med den nya arbetslinjen ökar kravet på motprestation samt ökar individens skyldighet att försörja sig själv eller delta i sysselsättningsåtgärder. Utvecklingsgarantin riktar sig likt vår uppsats mot personer i åldrarna mellan 18 och 25 år. Skulle personen inte delta i av Arbetsförmedlingen anvisad åtgärd kan bidraget dras in. Samma förutsättningar ges den som söker försörjningsstöd och inte har läkarintyg. Är inte personen inskriven på Arbetsförmedlingen samt aktivt visar att den står till arbetsmarknadens förfogande har socialtjänstens handläggare rätt att neka personen bidrag då han eller hon inte anses bidra till sin självförsörjning. Junestav (2007) konstaterar att kraven på samverkan mellan socialförsäkringssystemen såsom Arbetsförmedling, Försäkringskassan, olika Arbetslöshetskassor och socialtjänsten ökat sedan början av nittiotalet.

Trots att ansvaret för de arbetslösa ligger på Arbetsförmedlingen, uppgav 38 procent av dem som ansökte om socialbidrag under 2010 just arbetslöshet som skäl för sin ansökan (Socialstyrelsen, 2011). Två tredjedelar av dessa saknade helt ersättning från A-kassan och bland de övriga var antingen ersättningsnivån för låg för att uppnå skälig levnadsnivå eller så inväntade sökande ersättning från A-kassan. Antalet individer som ansökte om försörjningsstöd under 2010 på grund av arbetslöshet uppgick till 106 500 personer (Ibid.). Staten har ansvaret för arbetsmarknadspolitiken men en inte obetydlig del hamnar hos kommunernas socialtjänst som får ansvaret för dem som av olika anledningar hamnat utanför de statliga försäkringssystemen (Akademikern 2011-3).

Det finns mycket forskning inom området. Här presenterar vi ett urval som vi tagit del av, men inte använt oss av i analysen, då vi ansett att ovanstående material varit tillräckligt för vårt syfte. Detta urval hjälpte oss å andra sidan att förbättra vår kunskap, men också att begränsa studiens omfattning; Saila Piippola har skrivit en artikel utifrån ett klientperspektiv som heter *Arbetslinjen – social trygghet eller risk?*. Artikeln är publicerad i Socialvetenskaplig Tidskrift 2010. *Workfare programs: Issues and Recommendations for Self-Sufficiency* är en internationell artikel som publicerats av Routeledge. Artikeln tar upp amerikansk arbetsmarknadspolitik. Ytterligare en artikel som finns är skriven av Åke Bergmark (1996): *Bidrag genom arbete – en antologi*. SOU 1996:151. Malin Junestav har även skrivit en rapport i ämnet som publicerades år 2009. Också Lena Eriksson publicerade en doktorsavhandling inom området år 2004. På kandidatnivå har studier skrivits, men med fokus på Arbetsförmedling och Försäkringskassa som till exempel *Rehabiliteringskedjan, dagens politiska avspegling på arbetslinjen* (2010) av Abdifatah Hassan och Ida Skotte samt en studie om hur socialtjänsten upplever de senaste årens socialpolitiska förändringar och regeländringar inom Försäkringskassan (2010) av Jakob Nilsson och My Ohlsson.

3. Uppfattningar om arbetslinjen från Statsministern och andra verksamma inom olika samhällssektorer

Statsminister Fredrik Reinfeldt sa, i enlighet med Marienthalstudien, i sitt anförande i partiledardebatten i Riksdagen i oktober, 2011 att: ”Det är vår arbetslinje, att aldrig, aldrig släppa fokus på arbete före annat. Att det skall löna sig att arbeta. Att vi ska sänka kostnaderna för att anställa. Att vi ska uppmuntra entreprenörer att vilja satsa och växa i Sverige. Dels därför att det är bra för Sverige, dels därför att det är ett egenvärde att människor har jobb. Det ger människor en identitet. Man blir sedd. Man får arbetskamrater. Det ger möjligheter att stå på egna ekonomiska ben. Det skall sättas före allt annat. Jobben kommer först när Alliansregeringen formulerar sin tillväxtpolitik.”

Bengt Rolfer är journalist och har på uppdrag av Akademikerförbundet SSR skrivit debattboken *Reptricket* (2010), där tolv personer från olika samhällssektorer ger sin syn på arbetslinjens effekter. Nedanstående är exempel hämtade från denna bok.

Ur ett individperspektiv är det inte bra att ungdomar istället för att vara med i UGA är beroende av försörjningsstöd, enligt Lena Säljö som är socialchef i Biskopsgården i Göteborg. Försörjningsstödet uppgift är enligt henne att vara en tillfällig lösning men antalet långtidsberoende ökade i hennes stadsdel med 30 procent under 2009, och ungdomar under 25 år stod för en stor del av ökningen. Säljö menar att ungdomar inte blir hjälpta av bidrag utan bör istället öka sin konkurrenskraft genom utbildning och praktik. Att erbjuda dem arbetsmarknadsåtgärder blir inte dyrare för samhället. Säljö målar upp en svart framtidsbild där klyftan mellan rika och fattiga växer och jämför ett eventuellt framtida Göteborg med Tijuana i Mexico. ”Vill vi inte ha den sortens framtid måste vi hitta nya sätt att ta vara på alla människors kapacitet.”, avslutar hon med (Rolf, 2010, s 54).

Generaldirektören för Arbetsförmedlingen Angeles Bermudes-Svankvist ger i samma bok en mer positiv bild av arbetslinjen och menar att det inom en snar framtid kommer finnas plats för alla på arbetsmarknaden. Hon ser redan år 2012 ett underskott i antalet tillträdande ungdomar jämfört med de som går i pension. Uppfattningen om att ungdomarna bör utbildas för att passa in i samhället har de båda gemensamt och det överensstämmer även med den nya arbetslinjen, nämligen att se på de arbetslösa som anpassningsbara (Rolfer, 2010).

Håkan Sörman, VD för Sveriges kommuner och landsting (SKL), hävdar att situationen som uppstått när staten sänkt ersättningsnivåerna och ökat kraven är ohållbar för kommunerna. År 2009 ökade både kostnaderna för försörjningsstöd och antalet långtidsberoende. Sörman menar att det finns en risk att försörjningsstödet är på väg att bli en permanent försörjning för allt fler. Ungdomar under 25 år står för den största ökningen och Sörman menar att de flesta inte har svåra sociala problem utan har helt enkelt inte fått möjlighet att etablera sig på arbetsmarknaden. SKL:s ståndpunkt är att staten är ansvarig för arbetsmarknadspolitiken men att när den brister så hamnar ansvaret på kommunerna. Sörman är även kritisk till att Jobbgarantin för unga bara gäller för dem som har varit inskrivna på Arbetsförmedlingen i tre månader. Det finns en risk att hamna i ett bidragsberoende om man inte erbjuds sysselsättning hävdar Sörman (Rolfer, 2010).

4. Teori

Vi har valt att använda två teorier som vi tycker väl passar vårt syfte, Jürgen Habermas teori och livsvärden och systemet från 1981 samt Michael Lipskys teori om street-level bureaucracy från 1980, eller gräsrotsbyråkrati som den kallas för på svenska. Habermas teori beskriver eller förklarar utifrån ett individ- och samhällsperspektiv och belyser de faktorer som påverkar och berör individen. Lipsky berör relationen som socialsekreteraren har med klient och uppdragsgivare. Den belyser även den relativt stora makt som socialsekreteraren besitter trots sin underordnade position i sin organisation.

4.1. Systemet och livsvärlden

Vi beskriver Habermas teori med hjälp av två andrahandskällor som vi har kommit i kontakt med under vår utbildning nämligen Bent Madsens bok om socialpedagogik från 2001 samt Ragnhild Andresens bok, i samma ämne, från 2002.

Habermas menar att människans sociala och kulturella världar alltmer styrs av yttre faktorer som regleras i system. Jürgen Habermas är en tysk sociolog som har utvecklat en teori som berör just detta. Habermas vill med sin teori om det tudelade samhället belysa hur våra liv mer och mer styrs av yttre faktorer såsom politik och handel (Madsen, 2001). Habermas benämner dessa faktorer som systemet. Systemet skulle kunna beskrivas som frukten av tidigare mänsklig påhittighet som skapats i syfte att underlätta våra liv. Systemet och människan existerar i symbios med varandra, men i en asymmetrisk relation, vilket innebär att människan mer och mer hamnar i underläge (Andresen, 2002). Habermas utgångspunkt är att systemet drivs av nyttomotiv, effektivitet och ekonomiska beräkningar. Samma filosofi och förhållningssätt påtvingas de mänskliga aktörer som ingår i systemet (Madsen, 2001).

Habermas menar att människan utvecklas genom att interagera med andra människor. I detta möte skapas förutsättningar för fortsatta relationer genom att uppnå ömsesidig förståelse, vilket är huvudmålet (Andresen, 2002). Dessa förutsättningar är normer och värderingar som skapar gemenskap, struktur och parametrar hos oss människor. De formar oss och tillåter oss att på eget initiativ anpassa och förhålla oss till och förstå andra människor på ett respektfullt och jämbördigt sätt (Ibid.). De skapar en så kallad social kompetens som vi använder för att interagera med andra (Madsen, 2001). Det är alltså normerna och värderingarna som styr våra handlingar. Dessa abstrakta instrument är vitala delar av individens subjektiva värld som Habermas kallar för livsvärlden. Habermas kallar interagerandet mellan människor utifrån ovanstående perspektiv för kommunikativa handlingar. Det kommunikativa handlandet skapar i sin tur det som Habermas kallar för livsresurser, alltså de verktyg och förutsättningar som skapar den sociala kompetensen, nämligen identitet, solidaritet och mening (Andresen, 2002).

Systemet består, enligt Habermas, av staten och marknaden. Staten reglerar politiken genom olika maktinstrument, medan marknaden reglerar de ekonomiska förutsättningarna. Mötet människor emellan blir här påverkat av ovanstående då målet med handlingarna inte längre är ömsesidig förståelse, utan handlingarna ställs nu i relation till löften om lön mot arbete, som inom arbetsmarknaden, eller hot om straff eller sanktioner som det kan vara inom statliga och kommunala institutioner som till exempel socialtjänsten (Madsen, 2001). Habermas kallar dessa handlingar för strategiska handlingar. I och med att motivet är ett annat kan också människor inta andra roller och behöver inte längre förhålla sig till andra på ett personligt plan (Ibid.). Professionaliseringen blir ett faktum där två personer kan interagera med varandra också på ett ojämlikt plan utan de krav som livsvärlden förespråkar. Således sker en alienering där människan förlorar kontakten med andra människor och blir mer isolerade. Ett exempel på när livs- och systemvärlden möts eller krockar är inom socialtjänsten och speciellt inom försörjningsstöd där arbetarna måste förhålla sig till lagar och förordningar som styr organisationen samtidigt som de måste ta hänsyn till individers privata värld och unika livshistorier (Andresen, 2002).

Habermas menar att våra handlingar idag är mer och mer påverkade och styrda av faktorer som pengar och makt, vilket innebär att vi tappar kontakten med oss själva och andra människor. Livsvärldens normer och värderingar ersätts av systemvärldens krav på rationalisering och vinstbegär (Andresen, 2002). Systemvärlden vinner således mer mark över livsvärlden. Habermas beskriver detta som om att systemvärlden koloniserar livsvärlden. Koloniseringen innebär således att vi förlorar kontroll över våra liv genom att vi ofrivilligt överlåter makten till andra (Ibid.). Madsen beskriver processen som följer: "Livsvärlden, behov, tjänster och plikter omdefinieras till pengasummor liksom rättigheter och ansvar blir omdefinierade till juridiska relationer. Istället för mötet mellan

människors livsvärldar domineras relationerna av roller som köpare/säljare och klient/expert.” (Madsen, 2001, s 72).

4.2. Gräsrotsbyråkrati

Michael Lipsky's (1980) gräsrotsbyråkrati eller theory of street-level bureaucracy som den heter på engelska, är en teori som har sitt ursprung i Max Webers begrepp byråkrati (Meeuwisse, 2006). Denna teori handlar om var makten finns i ett socialkontor eller liknade kontexter samt relationen mellan klient och professionell. Begreppet gräsrotsbyråkrat kan likställas med tjänstemän som har direkt kontakt med patienter eller klienter exempelvis socialtjänstemän, poliser eller läkare (Eriksson, 2000). Det är alltså utförare av det som organisationen har beslutat ska gälla, men de har en relativt stor handlingsfrihet i sin roll som tolkare av de undantag som finns i förhållande till de generella reglerna (Meeuwisse, 2006). Gräsrotsbyråkraten har ett dubbelt uppdrag i organisationen då de har en myndighetsutövande roll där de företräder dess regler och rutiner, samt ett uppdrag att hjälpa klienten genom individuella lösningar (Lipsky, 1980). Lipsky menar att gräsrotsbyråkraten innehar en unik roll då han, i förhållande till sin underordnade ställning i organisationen, besitter kunskap om både organisationens resurser samt klientens behov vilket resulterar i att handlingsutrymmet blir stort (Ibid.). Problemet som många gräsrotsbyråkrater upplever är att behoven hos klienten är större än de resurser som organisationen kan erbjuda. Gräsrotsbyråkraten har alltså ändå ett begränsat handlingsutrymme eller i alla fall begränsade yttre förutsättningar i mötet med klienten. Lipsky menar vidare att kraven på organisationen från beställaren ofta är för högt ställda om man ser till de tillgängliga resurserna. De diffusa målen och direktiven är även ett problem enligt denna teori (Eriksson, 2000).

En förutsättning för individuella bedömningar är att organisationen träffar klienten. Detta utförs av en gräsrotsbyråkrat som innehar kunskap om vilka resurser som organisationen kan erbjuda, enligt det lagrum som de verkar inom. Maktbalansen mellan byråkrat och klient är ofta ojämn vilket ställer höga krav på att byråkraten handlar enligt de etiska och moraliska riktlinjer som gäller för den verksamhet som han jobbar inom. Det är extra viktigt då mötet ofta sker utan insyn, vilket öppnar för en möjlighet att bestraffa eller belöna klienten. (Meeuwisse, 2006). Möjligheten att belöna eller bestraffa klienten är en av fyra sätt som Lipsky menar att gräsrotsbyråkraten använder för att utöva kontroll över klienten. De har även kontroll över de förmåner eller straff som organisationen har rätt att förmedla. Vidare sätter de upp förutsättningarna för relationen genom att lära klienten hur den ska uppträda som klient, samt var och under vilka omständigheter mötet ska äga rum (Lipsky, 1980). Enligt Lipsky fattas besluten om gräsbyråkratens handlingsutrymme av politiker och andra högre makthavare, medan den offentliga politiken i praktiken utformas av gräsbyråkraten (Ibid.). Vidare menar Lipsky att många av de beslut som gräsbyråkraten fattar är mer

grundade i individens behov än i de generella riktlinjer de har att förhålla sig till (Ibid.).

5. Metod

Att skriva ett vetenskapligt arbete som denna kandidatuppsats kräver en viss metod samt planering (Bryman, 2011). Det finns olika metoder att använda beroende på syftet. Denna studie är utav kvalitativ natur, vilket innebär att vi lagt fokus på vad våra respondenter sagt samt deras upplevelser och känslor kring aktuellt ämne. Vi har alltså inte varit ute efter att finna exakt och mätbar kunskap som är syftet vid kvantitativa undersökningar, utan snarare velat ta del av åsikter och erfarenheter som varje individ förvärvat under sin tid som praktiker inom socialtjänsten. För att bäst få tillgång till den information som vi behövt för att förverkliga denna studie och också med tanke på den tid vi hade för att utföra den, nämligen cirka tio veckor, valde vi att använda oss utav intervju som forskningsmetod med inspelning på digital media.

Vi utgår utifrån ett hermeneutiskt och fenomenologiskt perspektiv. Hermeneutiken är en lära eller teori om förståelse och tolkning utifrån människans språk och historiska kontext, medan fenomenologin fokuserar på ett subjekts upplevda värld baserat på dennes erfarenheter (Thomassen, 2008). Genom att ställa relevanta frågor får man en inblick i respondentens värld och dennes syn och erfarenhet av ett gemensamt tema (Kvale, 2011). Medan hermeneutiken och fenomenologin står för det mer abstrakta såsom känslor och upplevelser står naturvetenskapens positivism för det konkreta, det mätbara och verifierbara

(Bryman, 2011). Kvantitativa undersökningar syftar främst till att få fram siffror och statistik (Trost, 2007).

Vi har genomfört studien tillsammans, med undantag för forsknings- och metodavsnitten som vi skrivit var för sig. Vi har dock processat varandras skrifter genom att korrekturläsa och diskutera innehållet med varandra och på så sätt skapat ömsesidig förståelse. För övrigt har vi arbetat tillsammans genom hela dokumentet. Vidare förklaring av Arbetsfördelningen förklaras löpande i text.

5.1. Urval

Vi valde att inrikta oss mot och intervjua socialsekreterare aktiva inom ekonomiskt bistånd med inriktning mot unga vuxna i åldrarna 18-25 år, då dessa arbetar med en grupp som är prioriterad inom aktiveringspolitiska sammanhang. Samtliga respondenter skulle även ha socionomutbildning, medan vi däremot inte ställt krav på konstllhörighet då vårt urval var få till antalet. Därför valde vi att inta ett könsneutralt förhållningssätt, vilket i sin tur även främjade anonymiteten. I och med att vi båda, på var sitt håll, tidigare sommarjobbat som socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd hade vi redan i förväg kontakter och en väg in i verksamheterna, vilket underlättade vårt arbete med att hitta respondenter och boka tid för intervju. I samråd med vår handledare kom vi fram till att sex respondenter skulle vara nog för att få fram tillräckligt med material. Vi valde följaktligen att välja tre respondenter från bådadera socialtjänstkontor där vi tidigare tjänstgjort. Vi hade dock ej för avsikt att jämföra de två enheterna. Enheterna är belägna inom Västra Götalandsregionen i en större och i en mindre ort. För att minska risken för jäv och eventuell partiskhet fick vi direktiv från vår handledare att i ett första steg kontakta enhetscheferna och be dem välja ut tre passande respondenter. Därefter kontaktade vi de utvalda socialsekreterarna för tidsbokning. Urvalet var således av en målinriktad natur, vilket innebar att respondenterna blev speciellt utvalda på grund av att deras erfarenheter och situation var relevanta för forskningen (Bryman, 2011). Vårt att notera är att verksamheterna har haft visst inflytande över vilka socialsekreterare vi fick intervjua. Vi anser dock att de utvalda väl representerar de olika verksamheterna.

5.2. Bortfall

Bortfallet är de personer som från början ingår i urvalet, men av olika anledningar i slutändan inte deltar i studien (Bryman, 2011). Vi utförde totalt sex intervjuer. Respondenterna avvek dock i två fall från vårt urval i viss mån. Dels tänkte vi från början inte på att organisationerna kunde skilja sig från varandra, vilket var fallet. I det ena kontoret arbetar totalt fem socialsekreterare med inriktning mot ungdomar, medan det i det andra kontoret är två som arbetar med samma inriktning. Dessutom var en av dessa inte tillgänglig. Vi fick därför två respondenter som inte överensstämde med vår ursprungsprofil. Dessa ersattes med

enhetens 1:e socialsekreterare då denne även arbetar med och handleder ungdomsärenden samt av en socialsekreterare som arbetar inom mottagningsgruppen, båda socionomer. Den sistnämnda arbetar med olika sorters klientgrupper som bland annat består av ungdomar, men vars främsta uppgift är att ta emot ny- samt återbesök. Detta bortfall låg dock delvis utanför vår kontroll, då det var arbetsledarna som matchade oss med respondenterna. Hade vi tänkt på detta tidigare hade vi således också kunnat korrigera oss själva genom att välja socialkontor med liknande organisationsstrukturer.

5.3. Intervjuguide och intervjuförfarande

Intervjuerna var semistrukturerade, vilket innebär att den ena delen av guiden är strukturerad och lika för samtliga respondenter, medan den andra delen är mer öppen och ger utrymme till följdfrågor samt andra sidospår som kanske inte reflekterats över tidigare, men med relevans för studien (Levin, 2008). Intervjuerna genomfördes vid respektive socialkontor och tog mellan 45 minuter och en timme. För att bättre utföra våra intervjuer skapade vi en intervjuguide som vi använde oss utav som mall. En intervjuguide är användbar och nyttig vid denna typ av intervjuförfarande, dels som minneslista inför och under intervjuerna samt dels som ett verktyg varigenom studiens övergripande problemställning omvandlas till specifika ämnen (Dalen, 2004). Förfarandet innebär att varje intervju blir unik, då nya frågor kan tillkomma under vissa utav intervjuerna. Vi hoppades alltså, med vårt val av metod, att samtalsstämningen skulle bli mer öppen och därmed bättre locka fram respondentens egna åsikter och erfarenheter. Vi nedtecknade de frågor som vi ansåg relevanta för att uppnå studiens syfte.

För att göra intervjun och samtalet mer följsamt och smidigt, men också mer lättöverskådlig använde vi oss utav den så kallade ”områdesprincipen”. Principen innebär att intervjuguiden utformas så att intervjun kan genomföras på ett så smidigt och bra sätt som möjligt för båda parter (Dalen, 2008), det vill säga att med hjälp av denna princip kan intervjuaren närma sig huvudfrågorna i lagom takt och i en viss följd som kan te sig mer naturligt och avslappnat för informanten (Ibid.). Motsatsen skulle kunna vara att under intervjuerna gå rakt på sak och på så sätt kanske överrumpla informanten, vilket inte hade varit bra för dialogen. Vi delade upp intervjuguiden i sex avsnitt. Vi började med enklare bakgrundsfrågor följt av ett avsnitt om socialt arbete. Därefter placerade vi tre avsnitt om arbetslinjen utifrån olika perspektiv och avslutade med en frågeställning respondenten hade något att tillägga eller ville ta del av det färdiga arbetet. Vidare tog vi med två definitioner hämtade från Nationalencyklopedin om vardera begrepp socialt arbete och arbetslinjen samt en text hämtad från handboken för ekonomiskt bistånd utgiven av Socialstyrelsen ämnad för socialsekreterare inom enheten för ekonomiskt bistånd. Tanken var att vid behov skulle läsa upp dessa för respondenten och på så sätt förtydliga vad vi menade och således ha samma förståelse för begreppen under intervjun. Det slutade med att vi delgav samtliga samma information då begreppen är diffusa.

Vid intervjuer på en arbetsplats där en av oss arbetat tidigare intog denne en mer passiv roll, medan den andre intog en aktiv roll och ledde intervjun. Då intervjun var av semistrukturerad karaktär gavs ändå tillfälle för den passiva att delta. Varje intervju spelade vi in i syfte att få med respondentens egna ord samt också för att göra det lättare att senare analysera materialet (Bryman, 2011).

5.4. Bearbetning och analys

Olikt datamaterial genererat från en kvantitativ insamlingsmetod, som till större del består av siffror, är data från en kvalitativ studie mer omfattande då den till större del utgörs av text (Bryman, 2010). Detta gör materialet mer svårarbetat och mer tidskrävande. Dessutom finns det inom den kvalitativa dataanalysen inte några klara och tydliga direktiv beträffande hur forskare skall gå tillväga (Ibid.). Istället är det upp till forskaren att för varje ny studie pröva sig fram mellan olika vedertagna metoder och se om de passar.

Analysen och bearbetningen av ett material, i vårt fall resultatet av intervjuerna, är ett pågående arbete som påbörjas under själva intervjun. Kvale och Brinkmann (2011) beskriver generellt intervjuanalysen i sex steg; det första är då intervjupersonen själv berättar sin historia. Under detta moment sker normalt ingen direkt analys från varken intervjuare eller intervjuperson. Däremot kan intervjupersonen under steg två, som kan ske parallellt med det steg ett, under sitt berättande, reflektera över sin egna utsaga och rätta eller inflika med nya perspektiv. Under det tredje steget intar intervjuaren en mer aktiv tolkningsroll genom att bekräfta alternativt ställa följdfrågor utifrån en viss förförståelse eller tolkning alternativt ifrågasätta och på så sätt klargöra intervjupersonens berättelse. Under det fjärde steget, efter att intervjun är genomförd, sker i regel en utskrift av materialet genom transkribering i syfte att sammanställa och strukturera materialet. Därefter följer en mer djupgående analys bland annat utifrån valda teorier och syfte. De två nästföljande stegen är beroende av hur de fyra första stegen tett sig. Skulle det visa sig att det insamlade materialet inte är tillräckligt eller otydligt kan det bli aktuellt att komplettera materialet. Det sista steget kan bli aktuellt för forskaren om materialet visar sig tillräckligt intressant för att utvidga forskningssyftet till att även undersöka hur de insikter som intervjupersonen tillgodosett sig med under intervju-sessionen påverkat denne. Vi har i vår studie, endast arbetat utifrån de fyra första stegen.

Den analysmetod vi valt kallas för meningskoncentrering. Metoden innebär, som namnet antyder, att forskaren sammanfattar en större mängd text genom att plocka ut essensen för att sedan återge den i mer koncentrerad form (Kvale och Brinkmann, 2011). På så vis kan forskaren mer tydligt uppvisa en eventuell röd tråd som sammanbinder svaren med frågorna samt kanske även frambringa en djupare andemening. Vi följde de steg som Kvale och Brinkmann (2011) beskriver som generella vid denna typ av analys: Efter transkriberingen skrev vi ut

två exemplar av samtliga intervjuer och tog var sin del. Vi satt tillsammans, men var för sig, och läste igenom texterna block för block. Vi använde markeringspennor för att markera det vi fann intressant samt skrev anteckningar, varvid vi jämförde med varandra. På så vis läste och uppfattade vi texten individuellt. Viss diskussion följde då vi ibland inte var överens eller då vi inte förstod varandras argument. Våra samtal ledde dock till ömsesidig förståelse samt djupare förståelse av texten. Därefter sammanställde vi de citat vi ville ha med och formulerade tillsammans meningskoncentreringarna. Vi analyserade med hjälp av valda teorier och tidigare forskning. Vi valde också att presentera resultaten och analysen under en och samma rubrik. Slutligen sammanfattade vi materialet i en slutdiskussion.

5.5. Etik

Vad beträffar det etiska har vi redan berört detta litet grann. Då vi på förhand redan hade kontakter inom socialtjänsten och valde att använda oss utav dem, bestämde vi därför att dela upp intervjuerna så att intervjuaren och respondenten inte hade någon tidigare arbetsrelation. Den andra deltog passivt, men yttrade sig vid tillfällena då tillfällena gavs. Vidare kan valet att spela in intervjuerna stor roll, då inspelningarna genom transkribering kan bli tillgängliga för andra att granska och forska i. Detta är dock inte aktuellt i vårt fall då vi valt att förstöra materialet efter studiens slutförande på grund av konfidentialiteten. En beskrivning är dock aldrig helt opåverkad enligt fenomenologin, utan forskaren är alltid färgad av den kontext denne lever i och den erfarenhet denne bär med sig (Thomassen, 2007).

Våra respondenter valdes ut av respektive arbetsledare, men vi bad dem meddela att deltagandet helt skulle ske på frivillig basis och att det var helt konfidentiellt. Vi upprepade denna information vid intervjutillfällena och gav därmed respondenten möjlighet att ångra sig. Sålunda blev ingen tvingad att delta i studien. Vad beträffar konfidentialiteten inser vi dock att respondenterna i vissa fall kan komma att känna igen sig i återgivna citat. Sedan kanske vår närvaro uppmärksammades speciellt under våra besök vid respektive enhet, vilket inneburit att andra kollegor fått veta om vårt syfte och vem vi skulle intervjua. Dessa kollegor kan eventuellt komma känna igen vissa uttryck som återges i citat och koppla dem till en specifik respondent. Detta kan dock endast te sig i form av spekulationer från deras sida då respondenterna blivit avpersonifierade utav oss. Under transkriberingen återgav vi i stort sett det inspelade materialet med undantag för diskussioner som uppstod utanför ramen av vårt tema. Vi kategoriserade respondenterna utifrån siffrorna 1-6.

Vi tog del av och utgick från Vetenskapliga rådets fyra forskningsetiska principer för human- och samhällsvetenskaplig forskning (2002). Dessa principer innefattar ett informationskrav, ett samtyckeskrav, ett konfidentialitetskrav och ett nyttjandekrav. Vid varje intervjutillfälle fick varje respondent ett följebrev med en kortfattad beskrivning om oss själva, vilket vårt syfte var samt våra

kontaktuppgifter. Vidare gav vi information om att studien är en del av vår socionomutbildning. Att studien sedan kan komma att publiceras ligger således i sakens natur och då våra respondenter alla är färdigutbildade socionomer tas för givet att de känner till processen. Efter intervjuerna erbjöd vi samtliga att ta del av vårt färdiga arbete i form av en pdf-fil som skickas till respektive e-postadress.

5.6. Reliabilitet, validitet och generalisering

Reliabilitet, validitet och generalisering är begrepp som i huvudsak används inom den kvantitativa forskningen och är svåra att översätta till den kvalitativa forskningen (Bryman, 2011). En studies validitet värderas genom att ta ställning till huruvida dess resultat är sammanhängande och relevant med det som avsågs att studera. Vi har valt att använda oss av vissa citat, vilket stärker validiteten då vi återgivit exakta ord. Reliabiliteten handlar om huruvida man kan få liknande eller samma resultat från en annan studie utförd under likande premisser i samma syfte, vilket sålunda är en grund för att skapa generaliserbarhet (Ibid.). Vår ambition med detta arbete har inte varit att frambringa ett statistisk generaliserbart datamaterial. Varje intervju och varje utsaga blev unik med vissa liknande inslag, vilket i praktiken innebär att det är svårt att generalisera på ett statistiskt sätt.

Normalt ställer vetenskapen krav på generaliserbarhet då synen på kunskap, och då speciellt inom den kvantitativa forskningen, är att kunskap skall vara giltig och gångbar i bredare sammanhang än det undersökta (Kvale, 2009). Med andra ord är det svårt att generalisera vid användandet av intervju som forskningsmetod. Den kvalitativa forskningen syftar till att bland annat studera människors känslor, attityder, erfarenheter och livsvärld, vilket naturligt innebär att hänsyn bör tas till människans komplexitet, alltså att vi alla är unika, men också lika varandra beroende på kontext. Inom hermeneutiken som handlar om att tolka och förstå betonas vikten av att förstå individens sociala och historiska kontext (Thomassen, 2008).

5.7. Litteratursökning

Vi har sökt litteratur via sökmotorn Google, Göteborg Universitetsbibliotek (GUNDA), Kurs & Tidningsbiblioteket (KTB), Göteborgs stadsbibliotek samt hemsidan för Socialvetenskaplig tidskrift. Vi har också använt oss utav relevant och aktuell kurslitteratur. Vidare har vi också blivit behjälpta av vår handledare med viss facklitteratur. De sökord vi använt oss utav är bland annat workfare, den nya arbetslinjen, ekonomiskt bistånd, aktiveringspolitik samt motprestation inom socialtjänst.

6. Socialtjänstens verksamhet

Socialtjänsten är en politiskt styrd verksamhet. Varje år fastställer regeringen en riksnorm som blir gällande för samtliga kommuner i landet. Respektive kommun fastställer därefter vilka riktlinjer som skall gälla inom kommunen. Riksnormen är en miniminivå som visar den lägsta summa pengar per månad som en person skall kunna klara av att leva på exklusive bland annat hyra och el. Denna summa räknas om varje år och för 2011 är beloppet för en ensamstående vuxen 3 720 kronor och för en ensamstående vuxen + 1 barn (3 år), 5 390 kronor. Socialtjänsten står alltså under kommunens ansvar och dess uppgift är att bland annat, utifrån den enskildes behov och i enlighet med Socialtjänstlagen (SoL) erbjuda och tillhandahålla sociala insatser för att skapa förutsättningar för ett självständigt liv. SoL är en ramlag, vilket innebär att lagen innehåller få definierade regler, utan

anger snarare mål och syfte med socialt arbete. Kommunerna får således stor frihet att organisera socialtjänsten och utifrån rådande politiska klimat välja hur målen skall uppnås.

Enheten för ekonomiskt bistånd organiseras i regel inom verksamheten individ- och familjeomsorg (IFO) och har som huvuduppgift att bistå den enskilde så att denne kan klara sig utan ekonomiskt bistånd och bli självförsörjande. Processen kan delas upp i två moment. Huvuduppgiften är att bistå den enskilde så att denne kan klara sig utan ekonomiskt bistånd. Under tiden kan dock klienten ansöka och erhålla hjälp i form av ekonomiskt bistånd. Målet är alltså att bidra till att den enskilde uppnår ett självständigt liv med egen försörjning.

6.1. Aktuella enheters organisationsstruktur

Här vill vi ge en kort beskrivning av organisationsstrukturerna vid de undersökta enheterna. Enheterna betjänar ungefär samma invånareantal om drygt 50 000 invånare, men är belägna i olika kommuner.

6.2. Enhet 1

Enhet 1 består av en enhetschef, en 1:e socialsekreterare, fjorton och en halv tjänster som socialsekreterare, en utredningsassistent och två byråsekreterare som även bemannar receptionen. Av socialsekreterarna är fem ungdomshandläggare (18-29 år), sju och en halv tjänster som är vuxenhandläggare (30+), en handläggare är inriktad mot vårdcentralen (sjuka) samt en som är inriktad mot rehabilitering.

Varje vardag avdelas två socialsekreterare för att ta hand om jourärenden samt tidsbokning av nybesöksärenden. Vidare har samtliga socialsekreterare dagligen en timmes telefontid där de finns tillgängliga för sina aktuella klienter. Ett mönster kan ses här då det endast är socialsekreterare som tar emot nybesök samt jourärenden. Socialsekreterarna i jouren ska efter sin kompetens sälla redan vid första samtalet och ge den enskilde ett preliminärt förhandsbesked redan i telefon.

6.3. Enhet 2

Enhet två är uppbyggd på ett annat sätt. Ekonomi- och rehabiliteringssektionen är en del av Individ- och Familjeomsorgen och har som främsta uppgift att handlägga försörjningsstöd, men har också ett rehabiliteringsansvar. Sektionschefen ansvarar för en receptions-, mottagnings-, integrations-, vuxen- och ungdomsgrupp (18-25 år) samt två utredningsassistenter. Det finns två 1:e socialsekreterare varav en är inriktad mot ungdoms- samt mottagningsgruppen. Parallellt med detta har 1:e socialsekreterare egna ärenden samt handleder

socialsekreterarna. Mottagningsgruppen består av tre socialsekreterare som har till uppgift att göra en utredning i samband med nybesök och sedan vid behov överlämna ärendet till annan handläggare. Ungdomsgruppen består förutom 1:e socialsekreterare av två socialsekreterare som ansvarar för handläggningen av merparten av ungdomsklienterna. Gruppen har även en verksamhet för de klienter som har ett stort behov av stöd eller rehabilitering som heter Ungdomsbasen. Där jobbar en socionom samt en socialpedagog med en mindre grupp klienter, cirka tjugo ungdomar för tillfället.

6.4. Var kommer uppdraget ifrån?

I en rapport från 2001 skriven av Leila Billquist framkommer i en gruppstudie bland annat följande förslag från deltagarna som är socialsekreterare. Uppdraget finns enligt dem formulerat i Socialtjänstlagen och man har som anställd den och de etiska riktlinjerna att följa. Man skall vidare respektera klienten och ge den det stöd den behöver, både ekonomiskt och annat, samt lyfta fram den ”egna” kraften hos klienten. Samtidigt skall socialsekreteraren företräda kommunen i syfte att få ner kostnaderna genom att få ut klienterna i sysselsättning som inte belastar kommunens budget. Det dubbla uppdraget kan göra att uppdraget blir svårtolkat och en eventuell brist på styrning från politikerna gör det inte lättare (Billquist, 2001). Vi har med frågan i vår frågemall för att se hur politikerna i de undersökta kommunerna har lyckats med att tydliggöra verksamhetens mål. Vi bad även respektive sektionschefer om relevanta dokument som visade på verksamhetens riktlinjer.

Socialtjänstens politiska styrning är som vi ovan nämnt Socialnämnden. De har i ett ledningsverktyg som kallas VUV och står för verksamhetsutveckling angett mål, strategier samt uppdrag till de olika sociala verksamheterna. VUV innehåller även en kolumn där strategin eller målet kan utvärderas. En övergripande strategi i enhet tvås styrdokumentet är till exempel ”Det skall vara lätt att nå oss och vårt möte med medborgaren skall alltid ske med hänsyn till den enskildes behov och resurser”. Uppdraget till socialtjänsten är enligt dokumentet omfattande och ett för denna studie relevant uppdrag är; ”Socialtjänsten arbetar för att utveckla arbetslinjen genom en utökning av praktikplatser, SUSA- verksamhet, jobbcoachning samt utvecklandet av ett så kallat jobbcenter i samband med Arbetsmarknadsavdelningen och Arbetsförmedlingen”. Ett för försörjningsstöd intressant uppdrag är; ”Kommunen ska stödja familjer genom förebyggande verksamhet samt erbjuda hjälp vid behov”. Verksamhetsplanen för enhet 1 är i dagsläget ej uppdaterad på grund av organisationsmässiga förändringar.

Frågan är om detta styrdokument fyller någon funktion och om den funktionen i så fall är till hjälp för den enskilda handläggaren. Vet handläggaren på gräsrotsnivå hur uppdraget är formulerat i VUV och ger direktiven någon hjälp till att tolka och utföra ”det dubbla uppdraget”. Sektionschefen för enhet två uppgav att denne tillsammans personalen arbetat fram en servicedeklaration i form av en

broschyr, utifrån målen i styrdokumentet. I den broschyren kan man utläsa vad man som medborgare kan få hjälp med av Ekonomi- och Rehabiliteringssektionen i orten.

7. Resultat och analys

Resultat- och analysdelen följer samma mall som våra frågor i intervjumallen. Vi presenterar och analyserar således svaren i samma följd som de ställdes och besvarades. Vi påbörjar varje nytt avsnitt samt de mer omfattande frågorna med en meningskoncentrering. Därefter följer citat varpå vi analyserar med hjälp av

tidigare forskning och valda teorier i syfte att besvara vår frågeställning. Eventuella korta kommentarer förekommer också för att återkoppla och förtydliga meningskoncentreringen och analysen. Vi avslutar varje del med en kommentar.

7.1. Socialt arbete

Detta avsnitt handlar om socialsekreterarnas syn på socialt arbete och om huruvida de anser att deras arbete är socialt arbete. Båda frågors svar sammanfattas nedan.

7.1.1. Vad är din definition av socialt arbete? Anser du att ditt arbete som ekonomisk biståndshandläggare är socialt arbete?

I regel anser samtliga att deras arbete är socialt arbete. Socialsekreterarna lägger stort fokus på mötet och relationen till klienten då de beskriver socialt arbete. En respondent sammanfattade sin och övrigas syn på socialt arbete genom metaforen *spindeln i nätet*. Metaforen innebär att man skapar kontakter och öppnar dörrar för klienten som i sin tur leder till att klienten får rätt hjälp. Vidare uppger de även att de har ett tydligt fokus på klientens behov. De strävar efter att klienten skall få ett ökat välbefinnande genom att arbeta mycket med förändrings- och motivationsarbete. Arbetet innebär också mycket problemlösning.

”Att hänvisa personer som inte har någon kontakt någonstans. Hjälpa dem till rätt instans. Det kan vara sjukvård, missbruk eller något sådant, Arbetsförmedlingen.”
(Socialsekreterare 4).

Vissa respondenter tar även upp den ekonomiska aspekten som ingår i arbetet och sätter det i relation till socialt arbete. I regel anser respondenterna inte att den ekonomiska biten ligger särskilt nära det sociala arbetet, men uppger att den fyller en funktion som skapar förutsättningar för det sociala arbetet. De uppger även en tydlig medvetenhet om att deras möjligheter att utöva socialt arbete är påverkat av deras organisation samt det som sker i omvärlden. Överlag är respondenterna nöjda med hur deras organisation är utformad. En respondent uppger dock att arbetsbelastningen är hög på dennes tjänst. Detta medför att respondenten upplever att det sociala arbete får bortprioriteras till förmån för det praktiska ekonomiska arbetet som innebär att kontrollera klienters uppgifter och betala ut pengar.

Det är själva interaktionen med klienten som de flesta socialsekreterarna definierar som socialt arbete och finner mest intressant med sitt arbete. Ur ett livsvärldsperspektiv kan vi utläsa att respondenterna tycker att det centrala med socialt arbete är interaktionen med klienten. Livsvärlden kan beskrivas som den värld där människans sociala och kulturella egenskaper utvecklas utifrån jämbördig interaktion med andra människor och skapar social kompetens

(Andresen, 2002). Socialsekreteraren har kunskap om samhället samt förfogar över ekonomiska medel samt andra insatser som klienten är i behov av (Lipsky, 1980). Vi tolkar resultatet som att det är genom samtalet klienten kan förmedla och uppmärksamma sina behov varpå respondenterna har möjlighet att förmedla denna kunskap. Utan att jämföra de aktuella enheterna kan vi dock se hur organisationens utformning påverkar den enskilde handläggaren handlingsutrymme. I snitt har handläggarna i vid den ena enheten cirka 40-50 ärenden, medan handläggarna vid den andra enheten har mellan 70-80 ärenden (se avsnittet om enhet 2).

Slutsatsen av ovanstående är att respondenterna tolkar begreppet socialt arbete som en process som leder till att klienten får bättre förutsättningar att anpassa sig till samhället och förverkliga sig själv.

7.2. Arbetslinjen

7.2.1. Vad är din definition av arbetslinjen?

Handläggarnas definition på arbetslinjen var relativt lika och alla anser att de mer eller mindre är styrda utav arbetslinjen, men att det också finns utrymme för dem att göra egna individuella bedömningar. De hävdar att de är beroende av andra verksamheter som till exempel Arbetsförmedling, Försäkringskassan och den egna verksamhetens referensramar. Vissa menar att det, namnet till trots, inte behöver vara lönearbete som i första hand eftersträvas, utan någon annan form av sysselsättning såsom utbildning eller praktik. Ett flertal tyckte sig även kunna se en förstärkning av arbetslinjen under de senaste åren.

”Det är ju den linjen som gäller i samhället på ett sätt som har förstärkts på senare år, mer och mer. Gentemot alla. Även de som inte fullt ut klarar av att arbeta, eller kan arbeta heltid, eller även om man inte klarar av att arbeta så ska man ändå ha arbete i fokus, så att säga, som försörjningskrok. Som födkrok. Samhället lämnar inte alla samma tolerans till att man liksom försörjer sig, eller ja. Man ska försörja sig genom arbete.” (Socialsekreterare 3).

Socialsekreterarna uppger att klienterna behöver arbete för att få struktur, förstärka sin identitet, känna meningsfullhet och värdighet.

”Jag tänker att man värdesätter arbetet, eller den dagliga sysselsättningens förtjänster, liksom, och det är ju det som gör att man vill hjälpa folk till förändring, alltså. Jag vet ju att om du kommer in i en sysselsättning där du trivs så kommer du att må bättre.” (Socialsekreterare 1).

Våra respondenters svar samstämmer med Marienthalstudien (Jahoda, 1992) resultat, som vi tidigare berört. Marienthalstudien visar att arbete är nyttigt för individen då arbetet uppfyller behov som tidsstruktur, daglig social kontakt med

andra, ett deltagande i större sammanhang, en social status och identitet samt regelbunden verksamhet. Habermas kallar detta för livsresurser som han menar frambringas genom det kommunikativa handlandet det vill säga genom jämbördig interaktion människor emellan (Andresen, 2002). Livsresurser är alltså de verktyg som skapar den sociala kompetensen, nämligen identitet, solidaritet och mening.

Systemet utgörs av staten och marknaden som i sin tur reglerar politiken och de ekonomiska förutsättningarna (Ibid.). Dessa styr, i sin tur, handläggarnas handlingsutrymme. En slutsats vi kan dra av detta är att arbetslinjen, som representerar systemet, och livsvärlden, som i detta fall representerar det sociala arbetet är i beroendeställning till varandra. Samhället berörs utav yttre påverkan, genom konjunktursvängningar, som kan leda till högre arbetslöshet. Detta resulterar i sin tur i minskade resurser till samhället i form av skatteintäkter. När samhället får minskade resurser ökar kraven på individen (Bergmark, 1996).

Vi ser att systemet styr handläggarens handlingsutrymme genom att anpassa politik samt budget till rådande konjunktur.

7.2.2. Anser du dig vara styrd av arbetslinjens riktlinjer?

Några respondenter känner sig inte direkt styrda av arbetslinjens riktlinjer. De hänvisar till sitt handlingsutrymme som de menar ger dem möjlighet att göra individuella bedömningar.

”Nä, jag känner inte att jag känner mig styrd riktigt på det sättet. Det är ju ingen tvångströja på det sättet.” (Socialsekreterare 3)

Övriga respondenter menar att de är styrda av kraven, men ser inte arbetslinjens riktlinjer som ett problem då de menar att normalläget är att klienterna skall bli självförsörjande. Vidare uppger de att de inte tror att det heller är någon som vill uppbära försörjningsstöd om de har en valmöjlighet, utan hellre vill vara självförsörjande och självbestämmande.

”Jag har liksom svår att föreställa mig om hur det här jobbet skulle se ut om vi inte försökte få in människor i arbete. Det är ju det som är hela grejen med det här arbetet.” (Socialsekreterare 1)

Respondenterna talar om återgången till arbetslivet som ett slags normalläge som klienten och de själva strävar efter. Systemvärldens normer och kriterier har stor påverkan på vad som anses rätt eller fel i livsvärlden och sätter således spår på hur handläggaren och klienten upplever den verklighet de lever och handlar i (Madsen, 2001). Amartya Sen (1999) beskriver arbetslöshet som en känsla av förlust som till exempel innebär att den arbetslöse förlorar ett socialt sammanhang, arbetsmotivation, kvalifikationer och självförtroende. Trots att den

arbetslöse kompenseras för sin inkomstförlust uppstår det ändå en ojämlikhet mot de som har ett arbete.

Vi ser att respondenterna uttrycker att klienterna vill uppnå det rådande normalläget i vårt samhälle, nämligen en regelbunden sysselsättning. Att respondenterna uppger sig vara styrda av arbetslinjens direktiv är därmed inte så konstigt.

7.2.3. Hur ser ditt uppdrag ut beträffande arbetslinjen riktlinjer?

I diskussion förstår vi att samtliga förstår de övergripande målen som i stort sammanfaller med arbetslinjens syfte, nämligen att klienterna skall bli självförsörjande, men inte nödvändigtvis genom heltidsarbete.

”Verksamhetsplanen går ut på att få ut folk i varaktigt egen försörjning. Det är huvudmål nummer ett. Det måste som sagt inte vara lön. Det kan vara lönebidragsanställningar. Mer och mer också att det är mot sysselsättning.” (Socialsekreterare 5).

Beträffande verksamhetsplanen som vi förklarar är direktiv från politiker, svarar samtliga att de inte vet var den finns, men svarar ändå att de vet att det någonstans skall finnas. När vi utvecklar frågan och frågar var de får sina direktiv ifrån, hänvisar handläggarna till kollegor, metodmöten, verksamhetshandbok eller andra styrkort och policydokument. En respondent vinklar svaret genom att påpeka att de direktiv de följer är framarbetade utav tjänstemännen själva och därefter godkända av politikerna.

”Att verksamheterna ser att det finns ett visst behov till exempel ungdomar eller arbetslösa och att Arbetsförmedlingen inte täcker upp det så som vi vill. Det är snarare så det har startat, via chefsgrupper, nerifrån och upp. Man får strida för att ha kvar saker i projekt. Visa resultat. För att få ha kvar verksamheter.” (Socialsekreterare 4).

Vi finner det intressant att här se hur resultatet sammanfaller med Lipsky's teori om att de yttre ramarna beslutas av politiker, men att det är gräsrotsbyråkraten som har den egentliga makten över socialpolitiken. Gräsrotsbyråkraten är enligt Lipsky (1980) en tjänsteman som har direkt kontakt sin klient, såsom våra respondenter. Gräsrotsbyråkraten är även utförare och tolkare av generella regler satta av systemet. Gräsrotsbyråkraten har en dubbel roll då denne å ena sidan företräder sin organisations riktlinjer samt å andra sidan företräder medborgaren (Ibid.). Handläggarnas uppdrag blir alltså att dels ge klienten det stöd denne behöver för att ta sig tillbaka till arbetsmarknaden och dels förvalta organisationens pengar genom att se till att klientens beroende av försörjningsstöd inte blir långvarigt (Billquist, 2001). Trots att våra respondenter inte kände till var verksamhetsplanen de facto fanns att finna, kände de ändå till innehållet i dem.

Vi upplever att samtliga handläggare är väl medvetna om arbetslinjens riktlinjer. Vår slutsats i denna fråga är att det genom utbildning och socialisering på arbetsplatsen skapas en ömsesidig förståelse mellan handläggarna om vilken princip som ligger till grund för deras yrkesutövning.

7.2.4. Vilka verktyg förfogar du över för att implementera arbetslinjens krav?

Båda enheterna i vår studie, kompletterar och samarbetar med Arbetsförmedlingen avseende klienternas rehabilitering. De använder sig av både interna och externa verksamheter för att exempelvis utreda arbetsförmågan alternativt öka klientens konkurrenskraft genom kompetenshöjande åtgärder såsom praktik, arbetsförmågeutredningar eller arbetsträning. Några socialsekreterare tycker dock att det finns ett samverkansproblem, men hävdar samtidigt att de är beroende av andra myndigheter för att kunna bistå klienten. De upplever att belastningen blir större på dem och större ansvar vilar på deras axlar att kämpa för olika klienter. Socialsekreterarna uppger att de ibland får iklä sig andra yrkesroller som egentligen inte har med socialsekreterarens arbete att göra och att socialtjänsten har fått skapa egna verksamheter för att få ut folk i sysselsättning. Ett annat verktyg är givetvis handläggarna själva som har kunskap om vilka regler och normer som är rådande som de förmedlar till klienten.

”Jag fick iklä mig arbetsförmedlarens roll där lite grand, för Arbetsförmedlingen hade nämligen sagt att de inte kunde hjälpa henne för att hon var, tyckte de, inte tillräckligt intresserad och motiverad och de tyckte att det var svårt att jobba med henne helt enkelt. Och då tänkte jag att de skriver av henne och hon får inget aktivitetsstöd. Ja, då får jag arbeta med henne själv och liksom visa för Arbetsförmedlingen att på rätt plats, så både vill och kan hon! Då får jag liksom argumentera in henne i rullorna igen. Och då var hon i den här leksaksaffären och fick visa att hon minsann kunde hålla reda på arbetstider. Att hon kunde göra det och detta. Att hon hade svårare för en och annan sak också, men då fick man notera det. Sen hittade vi en annan praktikplats till henne och så småningom fick jag Arbetsförmedlingen intresserade igen utav henne. Och då hon fick en annan praktikplats i kommunen där hon trivdes väldigt bra och det gick att kombinera med hennes hund som hon hade hemma, så att hon kunde gå ut och rasta den på lunchen. Det är sådana här små speciallösningar som man får göra för personer som har behov av speciallösningar.” (Socialsekreterare 3).

Vi kan i vårt resultat se att ett ökat ansvar läggs på kommunen från staten. Socialtjänsten måste ständigt bredda sin verksamhet för att kunna leva upp till kraven från samhället på grund av att kommunen har det yttersta ansvaret för individen enligt 2 kap 1 § Socialtjänstlag (2001:453). De ibland diffusa mål och direktiv som ställs på socialtjänsten leder till att socialtjänstens verksamhet hela

tiden måste anpassa sig efter rådande yttre omständigheter, vilket ställer högre krav på socialsekreteraren (Lipsky, 1980).

Sammanfattningsvis ser vi att kraven på besparingar från samhället ökar på samtliga sociala försäkringar. Indragningar hos samverkande statliga myndigheter får konsekvenser för kommunen. Detta resulterar i att allt fler individer som tidigare inte var aktuella inom socialtjänsten nu blir det.

7.2.5. Hur ser ditt handlingsutrymme ut?

Samtliga var nöjda med sitt handlingsutrymme och sin delegation. Respondenterna vid den ena enheten uppgav att de har hög delegation, medan vi, i den andra, tolkade att de har en mer begränsad delegation. De senare uppgav dock att de inte ser detta som något problem för att de i regel ändå får igenom sina förslag. Delegationen är också knuten till vilka politiker som sitter i socialnämnden. Några socialsekreterare uppger att politikernas intresse och kunskap om sociala frågor har en inverkan på delegationen. Hur erfarna handläggarna är spelar också roll för vilket förtroende politikerna har för dem. En socialsekreterare uppgav dock att, trots att delegationen var hög var handlingsutrymmet begränsat på grund av den alltför stora ärendestocken, vilket i praktiken innebär att varje klient får en mycket begränsad tid för handläggning, vilket påverkar dem negativt.

”Otroligt negativt! Man kan tänka att, om man går tillbaka två år ungefär så hade jag som ungdomshandläggare ungefär 30 ärende och idag har jag mellan 70 och 80 ärenden. Det är klart att när jag hade 30 ärenden så kunde jag träffa den unge varannan vecka. Man var på hembesök. Man hade större möjlighet att göra upp en ekonomisk planering. Man var ute och handlade ihop och vi gjorde studiebesök ihop på olika arbetsplatser. Ja, då kunde man jobba på ett helt annat sätt och följa med till läkare. Idag finns inte det utrymme över huvud taget. Och de ungdomarna som man hade då och som jag har idag är ju skitbesvikna. De är ju övergivna och känner sig bortkomna. Så det är en otrolig skillnad.” (Socialsekreterare 6).

Vår analys är att trots att handläggaren har stor handlingsfrihet påverkas denne av verksamhetsplanen, det vill säga att politikerna har en indirekt makt över det sociala arbetet och kan styra handlingsutrymmet utifrån deras eget intresse samt vilket förtroende de har för sina handläggare. Enligt Lipsky (1980) är det dock svårt för politiker att styra det sociala arbetet då kunskapen ligger hos handläggaren eller gräsrotsbyråkraten.

Vår slutsats är att handläggaren upplever sig ha ett stort handlingsutrymme inom givna ramar, men att ärendestocken och kommunens ekonomiska förutsättningar påverkar hur det faktiska arbetet ter sig. De yttre ramarna fastställs av politiker som är beslutsfattare.

7.2.6. Vad är bra respektive dåligt med arbetslinjen?

Socialsekreterarna är i regel ense om att arbete är nyttigt för individen. De menar att det inte är bra för ungdomen att passiviseras. Att ha en sysselsättning är bättre än att inte ha en. Detta gäller, enligt respondenterna, även fast det ibland innebär att ungdomen inte får ut en riktig lön, utan istället aktivitetsstöd som de uppbär genom Ungdomsgarantin (UGA). Andra skäl till varför en sysselsättning är bra är att ungdomen eller klienten får ett socialt sammanhang, vilket innebär en social gemenskap med andra, struktur och regelbundenhet. Detta leder i sin tur till att ungdomen stärker sin identitet och självkänsla samtidigt som de får arbetslivserfarenhet, uppger respondenterna.

”... Jag hade en pappa som fick en praktik som vaktmästare på en skola. Inte bara att han växer, utan även att barnen blir jättestolta och lyckliga utav att deras pappa har ett jobb att gå till som man kan tala om för sina kompisar och vänner att pappa kommer hem då och då. Det ger så otroligt mycket i flera led. Att känna sig behövd och så.” (Socialsekreterare 6).

Socialchef Lena Säljös uttalande i debattboken *Reptricket* (2010) sammanfaller med våra respondenters åsikter. Säljö menar att ungdomar inte blir hjälpta av bidrag utan istället bör öka sin konkurrenskraft genom utbildning och praktik. Att individen mår bra av att ha en sysselsättning är ingen ny kunskap. Marienthalstudien visade på samma slutsats (Jahoda, 1992). Även Habermas uppmärksammade dessa grundläggande behov då han skapade sin teori om livsvärden och systemet (Andresen, 2002).

Vår analys av det som respondenterna uppfattar som positivt är att en sysselsättning är en förutsättning för ett välbefinnande, inte bara för individen utan även ur ett psykosocialt perspektiv, med andra ord att även familj och närstående reagerar positivt av en persons framgång på arbetsmarknaden. Arbetslinjens riktlinjer sätter följaktligen norm för hur våra respondenter arbetar.

Däremot riktar flertalet av dem kritik mot Försäkringskassans hantering av de klienter som socialsekreterarna har bedömt inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande. Fyra socialsekreterare anser att de regler och förhållningssätt som Försäkringskassan har att arbeta utefter inte kan generaliseras på alla. Försäkringskassans regelverk upplevs som väl strängt samtidigt som de inte tar tillvara på socialtjänstens erfarenheter av klienten. Ser Försäkringskassan att det finns det en möjlig öppning, i utredningen, som tyder på att klienten kan ta sig tillbaka in i arbetsmarknaden med hjälp av till exempel rehabilitering eller arbetsträning så stängs dörrarna till Försäkringskassan uppger en respondent. Kritik riktas även mot Arbetsförmedlingens regelverk som innebär att ungdomar inte får den hjälp och det stöd de behöver utefter den förmåga de har. Respondenterna menar att ungdomarna i regel inte får lika mycket personlig

kontakt med sin handläggare på Arbetsförmedlingen, vilket innebär att de inte blir sedda på samma vis som inom socialtjänsten.

”Det är klart att man tycker att det är dåligt när man får höra från Försäkringskassan att en person inte kan få sjukersättning därför att det finns ”skuggan av en chans” i den bästa av världar. Och den där ”skuggan av en chans”, det uttrycket ”skuggan av en chans” att man ska hitta ett arbete. Det känns ju jättelångt borta för en person som har misslyckats gång på gång med att hitta ett jobb.” (Socialsekreterare 3).

Det vi uppfattar som centrala teman i vår analys av ovanstående är samverkan samt kontakt med klienten. Det som respondenterna upplever som frustrerande med kontakten mellan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan är att deras handläggare fattar beslut utifrån generella bedömningar utan att ta hänsyn till klientens individuella behov. Vi ser att för de flesta klienter fungerar kontakten mellan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan, men att systemet inte är byggt för alla. Social kompetens är inte något man föds med, utan något som man lär sig under livets gång (Madsen, 2001). Alla människor har inte samma erfarenhet eller kunskap, vilket innebär att de inte har samma baskunskaper som andra. Förutsättningar blir således annorlunda, vilket gör det svårt att generalisera.

Socialsekreterare är skyldiga att, enligt Socialtjänstlagen (2001:453), grunda sina beslut utifrån en individuell behovsbedömning som skall utgå från den enskildes egna förutsättningar att klara ett visst arbete. Socialsekreteraren har en dubbel funktion varav den ena är att ha kontakt med sin klient och eventuellt erbjuda denne de resurser som organisationen förfogar över. Socialsekreteraren har även generella riktlinjer att förhålla sig till såsom ekonomiska villkor ställda av politiker. Skall Socialtjänstlagens villkor uppfyllas bör besluten grundas mer i individens behov istället för de generella riktlinjerna (Lipsky, 1980)

Som slutkommentar till ovanstående menar vi att arbetslinjen är bra när förutsättningar är de rätta hos klienten, men att systemet sviker de som inte ännu kan uppnå kriterierna. Med andra ord, arbetslinjen inte är till för alla.

7.2.7. Upplever du att det finns en konflikt mellan arbetslinjen och socialt arbete?

Respondenterna ser i regel ingen konflikt här, då de uppger att det är två skilt olika saker som kräver olika insatser. Är det någon som inte lever upp till de krav som arbetslinjen ställer avseende en klients sociala situation tar det sociala arbetet vid. En åsikt som uppkommer bland några av respondenterna och som belyser en fara med arbetslinjens riktlinjer är att det finns en risk att de som socialsekreterare utav bara farten börjar generalisera utan att ta hänsyn till klientens individuella behov.

”... man påverkas lite grand av att ”alla ska ut!”, som kanske inte ska ut.” (Socialsekreterare 5).

Vår analys är att arbetslinjen är till för de som står till arbetsmarknadens förfogande. När en individuell bedömning görs och en klient inte bedöms leva upp till de sociala kraven träder det sociala arbetet in i syfte att anpassa klienten till arbetsmarknaden och samhället. En förutsättning för att korrekta individuella bedömningar skall göras är socialsekreterarna har en bra utbildning. Utbildning skapar kompetenta socialsekreterare, som kan handskas med de dilemman kan tänkas uppstå i det dagliga arbetet.

Vi inser under analysarbetet att denna fråga ger ett ganska tydligt svar om att begreppen representerar två skilt olika saker. Arbetslinjen står för den grundläggande tanken som genomsyrar nordisk arbetslöshetsersättning och åtgärder, medan socialt arbete mer riktar sig åt dem som inte lever upp till arbetslinjens krav.

7.3. Arbetslinjens påverkan på yrkesrollen

7.3.1. Upplever du att det skett en förflyttning av ansvar från Försäkringskassa och Arbetsförmedlingen till socialtjänsten avseende arbetslinjen?

Samtliga är överens om att det har skett en förflyttning av ansvar mellan de aktuella myndigheterna. De flesta ser förflyttningen av de klienter som har det sämst från Försäkringskassan till socialtjänsten som det största problemet. Det andra problemet är att trots att Arbetsförmedlingen har resurser upplever våra respondenter att det inte kommer deras klienter till del. Trots att myndigheterna har olika ansvarsområden upplever respondenterna att de klienter som står längst från arbetsmarknaden blir en slags Svarte Petter som ingen riktigt vill ta ansvar för. Respondenterna påpekar återigen att socialtjänsten fått skapa egna verksamheter, lika de som redan finns hos Arbetsförmedlingen, i syfte att utreda och aktivera de sistnämnda klienterna. De upplever att de då får utföra arbete som faller utanför socialtjänstens ramar. Respondenterna uppger även att samverkande partners regelverk är överordnade socialtjänstens.

”Ja, och det gör mig vansinnig! Jag tycker inte Arbetsförmedlingen, de gör i stort sett ingenting! Försäkringskassan har jag inte märkt inte så mycket av, men det kanske beror på att jag jobbar med ungdomar och inte med vuxna. Jag tror att det är en viss skillnad där. Men Arbetsförmedlingen, jag tycker att det är katastrof! Det låter så himla fint att när de har varit arbetslösa i tre månader så går de in i Jobb och Ungdomsgarantin och då ska Arbetsförmedlingen jobba mer aktivt med dem, men det gör de inte! Utan de skrivs in i UGA och får sitt aktivitetsstöd, men det händer ingenting! Och jag blir vansinnig! Det är ungdomar som vi vet lallar

omkring och inte gör någonting och som mår skitdåligt utav detta. Jag skulle kunna gå ut och skaffa en praktik åt dem, men jag får ju inte lov att röra dem för då blir de av med sin ersättning. Vi kan ha dem i praktik. Men så fort de har varit arbetslösa i tre månader så får de sluta för då går de in i UGA och då går de och gör ingenting istället. Nä, jag går igång! Jag blir vansinnig! Men, nu ska det till en förändring. En speciell handläggare på Arbetsförmedlingen skall jobba med ungdomar fram till dess att de har en sysselsättning i UGA och då har jag och han pratat om vad en sysselsättning är och för mig är det en daglig verksamhet. Så det hoppas jag jättemycket på, men annars är jag jättebesviken på Arbetsförmedlingen. Jag tycker inte att de gör någonting, utan det läggs över på oss, totalt! Det är egentligen först efter att de har varit arbetslösa i 18 månader som det händer något. Då får de en praktikplats. Men fram till dess går de och gör ingenting i stort sett.” (Socialsekreterare 6).

Det handlingsutrymme som politiker och andra makthavare skapar för socialsekreteraren att verka inom, påverkas även av samverkande partners såsom Arbetsförmedling och Försäkringskassa (Lipsky, 1980). Vi kan uppenbarligen se att den enskilde socialsekreterarens handlingsutrymme påverkas. I våra respondenters fall har de kommunen som arbetsgivare, vilket påverkar då direktiven till Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan kommer från staten. Att verksamheterna har olika huvudmän, men samma uppdragsgivare nämligen medborgaren, innebär att politiker och andra högre tjänstemän får ökad kontroll över gräsrotsbyråkraten vars handlingsutrymme begränsas.

Vi kan återigen se att kommunen får ta större ansvar för olika typer av verksamheter som tidigare föll under statens ansvarsområde. Vi kan därför se ett samband med det som Malin Junestav (2007) diskuterar om angående begreppet den nya arbetslinjen, nämligen att statens ansvar har minskat och att individens ansvar har ökat. Individerna har inte längre rätt till arbete, utan en skyldighet att arbeta (Ibid.).

7.3.2. Ställs det för låga eller för höga krav på klienten idag samt hur uppfattar du att klienten ställer sig till kravet om motprestation?

Samtliga respondenter uppger att de tycker att kraven är rimligt ställda för de klienter som kan stå till arbetsmarknadens förfogande. De klienter som inte bedöms uppfylla kriterierna undantas från kraven från socialtjänstens sida. Socialsekreterarna tycker dock inte att kraven skall höjas. En socialsekreterare beskriver det som att det alltid blåser olika vindar inom socialtjänsten som på olika sätt berör verksamheten.

”De är absolut inte för låga i alla fall. Nu utgår jag från en ungdom som kan ta ett jobb idag. Då tycker jag absolut inte att vi ställer för låga krav. Att söka x-antal jobb på en månad, det är väl ingenting. Sköta kontakten med Arbetsförmedlingen borde man kunna göra för det är ett möte i månaden eller ett möte varannan

månad. Nej, jag tycker inte att vi ställer för låga krav. Absolut inte! Sen vet jag inte hur man skulle kunna ställa högre krav heller. För situationen ser ut som den gör. De har inte mycket alternativ att välja på.” (Socialsekreterare 6).

Generellt anser respondenterna att de klienter de möter i vardagen inte sätter sig emot arbetskraven. Handläggarna kan se en vilja hos klienterna att vilja förändra sina liv. Det finns dock undantag som till exempel under sommarperioderna då många studenter uppsöker socialtjänsten i syfte att ansöka om ekonomiskt bistånd då de inte har någon annan försörjning under skoloruppehållet. Ibland uppger vissa av dessa studenter att de inte är intresserade av att arbeta under sommaren, utan säger uttryckligen att de vill vila upp sig efter hårda studier. Detta är inte i linje med arbetslinjen krav på motprestation, vilket medför att ovanstående studenter redan i telefon får avslag och får se sig om efter andra lösningar.

”Jag tror inte det är någon som vill vara här egentligen, framförallt när man visar att socialbidraget är så lågt och vilken skillnad det blir med ett arbete, så tänker jag att det normala borde vara att man ser en stor motivation i det, att det blir en stor förändring ekonomiskt för den personen.” (Socialsekreterare 4).

Citatet ovan är i linje med tidigare forskning som säger att ingen vill gå på bistånd, utan hellre vill ha ett eget arbete (Bergmark, 1996). Resultatet visar också på att det inte finns någon brist på vilja hos klienterna att bli självförsörjande (Ibid.). En respondent hänvisar även till den stora ekonomiska skillnaden mellan socialbidrag och lönearbetare helt i linje med arbetslinjens grundtankar att arbete skall löna sig (Junestav, 2004). 1990-talets ekonomiska kris gjorde att kontroll- och disciplineringsperspektivet åter blev det dominerande för den nya svenska arbetslinjen (Junestav, 2007). Då arbetsmarknaden aldrig tidigare under så lång tid har haft konstant brist på arbetstillfällen, fokuserar arbetslinjen på individens skyldighet på att arbeta.

En slutsats vi kan dra är att respondenterna tycker att kraven är rimligt ställda och att respondenterna uppfattar en vilja hos sina klienter att bli självförsörjande. Detta går inte i linje med dem som uppfattar socialbidragstagare som lata och passiva som till exempel nationalekonomen Adam Smith förordade (Bergmark, 1996).

8. Slutsats

Vår studie visar att våra respondenter inte anser att socialt arbete står i konflikt med arbetslinjen. En slutsats vi drar är att begreppen står för två skilda saker som dock är beroende av varandra. Socialt arbete bedrivs främst i syfte att få klienten att nå upp till de kriterier som arbetslinjen ställer på individen, det vill säga att de uppfattar att uppdraget är att hitta en adekvat lösning för individen att återgå till arbete. Den organisation som vi har inriktat oss på är en kommunal verksamhet. Enligt Socialtjänstlag (2001:453) har kommunen det yttersta ansvaret för att sörja för att individen får det stöd och den hjälp som denne kan tänkas behövas. I samma lag går även att utläsa att ovannämnda ansvar inte innebär en inskränkning i det ansvar som kan tänkas vila på andra huvudmän.

Våra respondenter har alla nämnt att de upplever en ansvarsförskjutning från främst Försäkringskassan till socialtjänsten. Vidare anser de det mycket svårt för klienter att återinträda i Försäkringskassans system och att dessa klienter därmed blir kvar hos socialtjänsten. I vissa fall blir det till och med fråga om en så kallad social pension där klienten blir kvar i ett bidragsberoende. Således ser vi att det finns en konflikt mellan socialtjänsten och samverkande partners avseende ansvaret för klientens anpassning till arbete. Våra respondenter beskriver en förflyttning av fokus från de generella välfärdsförsäkringarna som fanns under perioden för välfärdsbygget mellan 1960-1990-talet då förutsättningarna var annorlunda och arbetslösheten lägre än idag, till ett fokus på att anpassa individen till rådande arbetsmarknadssituation. Som en av respondenterna uttryckte så blåser nu vindarna kallare, vilket resulterat i att respondenterna upplever mer kontroll och disciplinering i sitt yrkesutövande än tidigare.

Vad beträffar aktiveringskravet anser samtliga respondenter att kraven från den nya arbetslinjen är rimligt ställda på de som kan ställa sig till arbetsmarknadens förfogande och de uppfattar även att dessa klienter upplever det samma. Respondenter anser att arbete är berikande för individen i form av att det bland annat stärker dennes självkänsla och delaktighet i samhället. Vidare upplever respondenterna att klienterna om de får en valmöjlighet kommer att välja att arbeta istället för att uppbära försörjningsstöd. Det finns även en ekonomisk vinst

med att arbeta jämfört med socialbidrag, vilket respondenterna ansåg vara en motivationsfaktor att söka arbete. Däremot upplever några utav respondenterna att Försäkringskassan ibland är väl hårda i sina bedömningar.

8.1. Förslag till vidare forskning

Vi har i denna studie valt att fokusera på socialsekreterarnas upplevelser avseende arbetslinjen i deras yrkesutövning. Det skulle vara intressant att studera hur klienterna upplever att den arbetslinjens incitament påverkar och styr deras vardag. Vi hade från början en tanke på att eventuellt intervjua politiker för att kunna jämföra deras syn på socialtjänstens arbete med ungdomar i relation till arbetslinjen. En intressant frågeställning är om politikerna anser sig vara tillräckligt insatta i hur klienter och handläggare interagerar.

9. Litteraturhänvisning

9.1. Litteratur:

Andresen, Ragnhild (red) (2002): *Sociala nätverk, grupper och organisationer: praktiskt arbete och teoretisk reflexion*. Stockholm: Natur och kultur.

Bryman, Alan (2011): *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Dalen, Monica (2008): *Intervju som metod*. Gleerups Utbildning AB, Malmö

Eriksson, Lena (2004) *Arbete till varje pris arbetslinjen i 1920-talets arbetslöshetspolitik*. Stockholm Studies in History 75. Almqvist & Wiksell International, Stockholm.

Eriksson, Lisbeth och Markström, Ann-Marie (2000) *Den svårfångade socialpedagogiken*. Studentlitteratur, Lund.

Jahoda Marie (1992) i Edwards, Burawoy et al, 1992, *Idéer om arbete*, vol. 6 i Tidens idéserie.

Junestav, Malin (2004): *Arbetslinjer i svensk socialpolitisk debatt och lagstiftning 1930-2001*. Doktorsavhandling, Ekonomisk- historiska Institutionen, Uppsala Universitet.

Kvale, Steinar (2009): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Levin, Claes (2008) red i Meeuwisse, Swärd, Eliasson-Lappalainen och Jakobsson: *Forskningsmetodik för socialarbetare*. Författarna och bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm

Lipsky, Michael (1980):, *Street-level Bureaucracy; Dilemmas of the Individual in Public Services*,

Madsen, Bent (2001): *Socialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur.

Meeuwisse, Anna / Sunesson, Sune och Swärd, Hans (2006) *Socialt Arbete - En grundbok* Natur och Kultur, Stockholm.

Unga, N. (1976) *Socialdemokratin och arbetslöshetsfrågan 1912-34: framväxten av den "nya" arbetslöshetspolitiken*. Arkiv för studier i arbetarrörelsens historia, Stockholm.

Rolfer, Bengt (2010): *Repricket en debattbok om arbetslinjen*. Premiss förlag, Stockholm.

Sen, Amartya (1999): *Utveckling som frihet*. Bokförlaget Daidalos AB, Göteborg

Sveriges rikes lag (senaste upplagan). Stockholm: Norstedts juridik. (lagboken)

Socialförsäkringsutredningen (2005) *Vad är arbetslinjen?* Samtal om socialförsäkring Nr 4, Fritzes, Stockholm.

Thomassen, Magdalene (2007): *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups Utbildning.

9.2. Artiklar:

Bergmark, Åke (1996) red. Eklund, Lars och Sjögren, Dan: *Bidrag genom arbete – en antologi*. SOU 1996:151, Fritzes kundtjänst, Stockholm.

Winkelman, Liliana och Winkelman, Rainer (1998). *Why Are the Unemployed So Unhappy? Evidence from Panel Data*. *Economica*.
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1468-0335.00111/pdf> = 2011-11-04

9.3. Rapporter:

Andersson, Dan (2007): *Vad händer med arbetslinjen? Ska arbetslösa ta första bästa jobb?* Rapport från LO,
[http://www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidView/47C4A4B4739272D9C12572C200417DED/\\$file/Arbetslinjen.pdf](http://www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidView/47C4A4B4739272D9C12572C200417DED/$file/Arbetslinjen.pdf) = 2011-11-04

Billquist, Leila (2001): *Kvalitetsutveckling genom erfarenhetsutbyte* Rapport från FoU i Väst, Göteborg.

Hallsten, Lennart (1998): *Psykiskt välbefinnande och arbetslöshet. Om hälsorelaterad selektion till arbete*. Arbetslivsinstitutet, Solna.
http://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/4196/1/ah1998_07.pdf = 2011-11-04

Junestav, Malin (2007): *Socialförsäkringssystemet och arbetsmarknaden – politiska idéer sociala normer och institutionell förändring – en historik*. Rapport från IFAU 2007:4.
<http://www.ifau.se/upload/pdf/se/2007/r07-04.pdf> = 2011-11-04

Socialstyrelsen, (2011): *Statistik över försörjningshinder och ändamål med ekonomiskt bistånd 2010*.
<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2011/2011-8-13> = 2011-11-08

9.4. TV, Media och annat:

Arbetslinjen. <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/arbetslinjen>,
Nationalencyklopedin, = 2011-11-17.

KRAMI. <http://www.kramimoo.se/> = 2011-11-20

Partiledardebatt (2011-10-12), Sveriges television
http://svtplay.se/v/2565726/partiledardebatten_oktober_2011_fran_borjan_till_slut = 2011-11-09

Socialt arbete. <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/socialt-arbete>,
Nationalencyklopedin, = 2011-11-17.

Västnytt (2011-10-28), Sveriges television.
http://svtplay.se/v/2583751/vastnytt/28_10_19_15?sb,p103404,7,f,-1 = 2011-10-28

10. Bilagor

10.1. Presentationsbrev

Hösttermin 2011

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

Hej,

Vi är två studenter från Socionomprogrammet som går vår sjätte termin vid Göteborgs universitet. Just nu skriver vi vår C-uppsats. Vi har valt att skriva om arbetslinjen utifrån ett socialhandläggarperspektiv. Syftet är att utreda hur socialsekreterare med inriktning mot ungdomar (18-25 år) tolkar och arbetar utefter begreppet arbetslinjen samt om de upplever att det finns en konflikt mellan arbetslinjebegreppet och deras tolkning av socialt arbete. Frågeställningen är om hur det politiska begreppet arbetslinjen implementeras i praxis i arbetet med ungdomar aktuella inom försörjningsstöd i socialtjänsten.

Vi önskar att du har tid att träffa oss och besvara våra frågor under max en timmes tid under vecka 42 eller vecka 43. Vi tackar dig på förhand för din hjälpsamhet och ditt engagemang.

Alla svar kan behandlas konfidentiellt om så önskas.

Niclas Augustin
xxxx-xxxxxx
e-post adress

Horacio Clemente
xxxx-xxxxxx
e-post adress

10.2. Intervjuguide

Intervjuperson – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6

Intervjufrågor angående arbetslinjen

Bakgrund

Vi är två studenter från Socionomprogrammet som går vår sjätte termin vid Göteborgs universitet. Just nu skriver vi vår C-uppsats. Vi har valt att skriva om arbetslinjen utifrån ett socialhandläggarperspektiv. Syftet är att undersöka hur socialsekreterare med inriktning mot ungdomar (18-25 år) tolkar och arbetar utefter begreppet arbetslinjen samt om de upplever att det finns en konflikt mellan arbetslinjebegreppet och deras tolkning av socialt arbete. Frågeställningen är om hur det politiska begreppet arbetslinjen implementeras i praxis i arbetet med ungdomar aktuella inom försörjningsstöd i socialtjänsten.

Inledning

Vi kommer att redovisa svaren anonymt genom att döpa om er samt benämna städerna som stor samt liten stad.

Går det bra om vi spelar in intervjun?

Hur länge har du arbetat inom socialtjänsten?

Vilken position/tjänst har du, samt hur länge har du arbetat som det?

Hur många klienter har du på din tjänst?

Vilken utbildning har du?

SOCIALT ARBETE

Socialt arbete enligt NE, organiserad verksamhet som med fokus på svaga samhällskategorier har till syfte att förhindra att samhällsförändringar och andra förhållanden får förtryckande eller på andra sätt problemskapande sociala eller psykosociala konsekvenser för grupper eller individer. Vid universitet och socialhögskolor bedrivs forskning i ämnet socialt arbete samt yrkesutbildning till socionom och vidareutbildning till magisterexamen i socialt arbete. I det sociala arbetet som praktisk verksamhet är utredningsverksamhet och metodutveckling framträdande, särskilt inom socialtjänsten. Socialt arbete är ett vitt begrepp med verksamhet bedriven av olika yrkeskategorier och av volontärer i frivilligorganisationer, inom flera samhällssektorer, främst socialtjänsten, kriminalvården och psykiatrin.

Vad är din definition av socialt arbete?

Anser du att ditt arbete som ekonomisk biståndshandläggare är socialt arbete?

Om ja, vilka arbetsuppgifter anser du, i ditt arbete, vara socialt arbete?
Berätta och ge exempel!

Om nej, varför inte?

ARBETSLINJEN

Arbetslinjen enligt NE, en huvudprincip i svensk arbetsmarknads- och socialpolitik som innebär att man i första hand ska erbjuda arbete eller utbildning i stället för understöd eller bidrag till dem som blivit arbetslösa.

Vad är din definition av arbetslinjen?

Anser du dig vara styrd av arbetslinjens riktlinjer?

Hur ser ditt uppdrag ut beträffande arbetslinjen?

Vad säger er verksamhetsplan?

Känner du till verksamhetsplanen?

Vilka verktyg förfogar du över för att implementera arbetslinjens krav?

Hur ser ditt handlingsutrymme ut?

Anser du att du har tillräcklig delegation/mandat?

Vad får du lov att fatta beslut om?

Vad får du inte lov att fatta beslut om?

Hur upplever du att detta påverkar klienten – positivt alt. negativt?

Berätta och ge exempel!

Vad är bra respektive dåligt med arbetslinjen?

Berätta och ge exempel!

Upplever du att det finns en konflikt mellan arbetslinjen och socialt arbete?

Berätta och ge exempel!

Arbetslinjens påverkan på yrkesrollen

Upplever du någon förändring av ditt uppdrag under den tid du arbetat inom försörjningsstöd.

Berätta och ge exempel!

Hur implementerar du direktiven från politiker samt överordnade chefer avseende arbetslinjen i ditt vardagliga arbete?

Upplever du att det skett en förflyttning av ansvar från FK och AF till socialtjänsten avseende arbetslinjen?

Hur påverkar det klienten tror du?

Ställs det för låga eller för höga krav på klienten, som du bedömt skall stå till arbetsmarknadens förfogande, idag?

Aktiveringskravet

Regeringen framhåller att den enskilde efter förmåga skall bidra till sin försörjning och att den som kan arbeta också är skyldig att söka arbete. Men man understryker samtidigt att varje enskilt ärende förutsätter en individuell behovsbedömning, som skall utgå från den enskildes egna förutsättningar att klara ett visst arbete.

Vilka grupper bör enligt dig undantas från ovanstående krav?

Hur uppfattar du att klienten, som du bedömt skall stå till arbetsmarknadens förfogande, ställer sig till det kravet?

Hur ser du på kravet om motprestation?

Är arbetslinjen en tillräckligt stor motivator för att klienter skall återgå till arbetsmarknaden?

Vilka möjligheter har ni som socialsekreterare att hjälpa klienten till ett arbete, samt

Hur gör er kommun för att uppfylla arbetslinjens krav på aktivering?

Avslutande frågor (övriga) - Sammanfattning

Är det någonting du vill tillägga innan vi avslutar intervjun?

Går det bra om vi återkommer till dig via e-post eller telefon om det är något vi funderar över?

Vill du ha möjlighet att godkänna det vi skrivit innan det redovisas.

Vill du ha en kopia av uppsatsen när den är färdig?

Då får vi tacka så mycket för din insats och hjälp!